

บทที่ 4 ผลการวิจัย

พิธีงเด็กในสังคมไทย

พิธีงเด็กจะมีขึ้นครั้งแรกในสังคมไทยเมื่อใดนั้นยังระบุชี้ชัดไม่ได้ แต่มีหลักฐานนำเชื่อถือได้ระบุว่าพิธีงเด็กที่ปรากฏครั้งแรกในสังคมไทย ก็คือเด็กหลวง ซึ่งรัชกาลที่ 4 โปรดให้พระภิกษุในคณะอนันตมิกาย (ญวน) จัดขึ้นเพื่อพระราชทานพระศพสมเด็จพระเทพสิรินทรมาศย์ พระมเหสี และที่มมีการนำพิธีมหายานมาประสานกับพิธีสงฆ์ไทย (หินยาน) นั้น เกิดขึ้นครั้งแรกในพระราชสำนักเช่นกัน คือเมื่อคราวที่รัชกาลที่ 5 โปรดให้จัดขึ้นในงานพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์หรือพระนางเรือล่ม (นริศรานุกิตติวงศ์, 2515, เล่ม 17 หน้า 239-240) ปรากฏการณ์นี้น่าสนใจมาก ในประเด็นที่พิธีงเด็กแม้เป็นพิธีทางคติจีน แต่ในราชสำนักไทยได้รับคตินี้มาถือปฏิบัติจนเป็นประเพณีหลวง และยังคงปฏิบัติมาจนปัจจุบันนี้ (ดังจะได้กล่าวละเอียดต่อไป)

งานพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ซึ่งรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าให้จัดพระราชพิธีงเด็กพระราชทานนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจว่าสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ทรงมีคุณความเป็นคนจีน กล่าวคือ ทรงเป็นพระราชธิดาในรัชกาลที่ 4 อันเกิดแก่เจ้าจอมมารดาเปี่ยม เจ้าจอมมารดาเปี่ยมเป็นธิดาของชาวจีน คือ หลวงอาสาสำแดง (แดง) ซึ่งรับราชการเป็นเจ้ากรมเรือคันซ้าย ในสมัยรัชกาลที่ 3 หลวงอาสาสำแดงมีบุตรธิดา 9 คน คนที่ 5 เป็นหญิงชื่อเปี่ยม และต่อมาได้ถวายตัวเป็นบาทบริจาริกาในรัชกาลที่ 4 เจ้าจอมมารดาเปี่ยมนั้น เป็นเจ้าจอมมารดาคนสำคัญยิ่งในพระราชวงศ์จักรี เพราะประสูติพระโอรสธิดาถวายรัชกาลที่ 4 ถึง 6 พระองค์ และแต่ละพระองค์ก็ล้วนมีบทบาทต่อประเทศชาติอย่างสูง อาทิ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า (สมเด็จพระย่าในรัชกาลที่ 8-รัชกาลที่ 9) พระองค์ที่สำคัญที่สุด คือ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ซึ่งประสูติพระโอรสที่ต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ดังนั้นในสมัยรัชกาลที่ 6 เจ้าจอมมารดาเปี่ยม จึงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระปิยมมาวดีศรีพัชรินทรมาดา

ฉ มลชลพิธิ หน้าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2538 ในพระราชพิธีครั้งนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้ทรงฉลองพระองค์เสื้อกระสอบ ตามธรรมเนียมจีนในฐานะทรงเป็นพระราชনীติ และเสด็จเข้าร่วมในพระราชพิธีอย่างใกล้ชิด (ดูภาพ 1) นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินมา ณ บริเวณลานพระราชพิธี ในเวลาค่านั้น (ดูภาพ 2) หลังจากเสร็จพระราชพิธีกึ่งเด็กแล้ว เพื่อทอดพระเนตรเครื่องกระดาษ กงเต็กที่จะทำพิธีเผาอุทิศถวายดวงพระวิญญาณ ด้วยความสนพระทัยยิ่ง เครื่องกระดาษดังกล่าวได้ สิ่งทำเป็นพิเศษ และมีการจำลองพระตำหนักคยดุง อย่างเหมือนจริง

ความมุ่งหมายสำคัญของการจัดพระราชพิธีกึ่งเด็กถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ก็คือการแสดงความกตัญญูกเวทิตาคุณถวาย ดังปรากฏในคำกราบบังคมทูล รายงานของ นายอุเทน เตชะ ไพบูลย์ ตอนหนึ่งว่า “เป็นการแสดงความกตัญญูกเวทิตาคุณอันยิ่งใหญ่” (กำหนดการพิธีฯ, 2538 : 12 – รายละเอียด ดูในภาคผนวก)

อย่างไรก็ดี การจัดพระราชพิธีกึ่งเด็กนั้น นอกจากบรรดาคหบดีชาวเงินจะจัดถวายแล้ว ครั้งงานพระบรมศพรัชกาลที่ 6 นั้น ก็ปรากฏว่าทรงมีพระราชประสงค์ให้จัด ดังปรากฏในพระราชพินัยกรรม ที่ทรงทำไว้เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2463 (ก่อนเสด็จสวรรคต 5 ปี) ขณะประทับอยู่ที่พระราชวังพญาไท มีข้าราชการผู้ใหญ่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท 5 ท่าน มีพระราชประสงค์เกี่ยวกับการจัดการพระบรมศพของพระองค์เองอยู่ 17 ข้อ ปรากฏว่ามีข้อหนึ่ง ที่ ทรงเจาะจงให้มีพระราชพิธีกึ่งเด็กด้วย ดังข้อความ

“....
5. ในการทำบุญ 7 วัน เมื่อไว้พระบรมศพก็ดี และในงานพระเมรุก็ดี ขอให้จัดการทำพิธีกึ่งเด็ก ถ้าไม่มีใครศรัทธาทำให้ข้าพเจ้า ขอให้ ทายาทของข้าพเจ้าหานักพรตอานัมนิกาย จีนิกายมาทำให้ข้าพเจ้า”

(อมรคุณารักษ์, 2514: 62)

การที่ทรงระบุว่าหากไม่มีใครศรัทธาทำให้ ก็ให้ทายาทหานักพรตมาทำพิธีให้ นั่นย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าทรงมีพระราชประสงค์อันแรงกล้า และคำว่า ทายาท นั้น หมายถึงการสืบสันตติ หรือความต่อเนื่อง ที่ผู้เป็นทายาทจะต้องกระทำให้นุพการีเป็นการสนองคุณ

มีความเป็นไปได้มากกว่า พิธีกึ่งเด็กที่ถือปฏิบัติในหมู่ชาวจีนสามัญชนในสังคมไทยน่าจะ มีก่อนหน้านั้น เพียงแต่ไม่มีหลักฐานระบุแน่ชัด เหมือนที่ปรากฏในสังคมราชสำนักดังกล่าวอ้างนี้

ชาวจีนไหหลำในสังคมไทย

ชาวจีนไหหลำ นับเนื่องเป็นจีนกลุ่มภาษาหนึ่งของประเทศจีน มีถิ่นฐานใหญ่อยู่ที่เกาะไหหลำหรือไห่หนาน (Hainan) ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 34,000 ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันยกฐานะเป็นมณฑล นับเป็นมณฑลที่มีขนาดเล็กที่สุดและอยู่ตอนใต้สุดของประเทศ (ดูแผนที่ 2) หากเปรียบเทียบสำเนียงภาษาแล้ว น่าสังเกตว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาฮั่นนัม (เวียดนาม) มาก อาจเนื่องจากมีอาณาเขตใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม ภาษาล้านนาจัดเป็นภาษาจีนภาษาหนึ่งต่างหาก

เกาะไหหลำมีจำนวนพลเมืองประมาณเจ็ดล้านคนเศษ ประกอบด้วย 39 กลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่ภายหลังจากที่จีนได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองสู่สังคมนิยมแล้ว กลุ่มที่อยู่ดั้งเดิมคือพวกฮั่น (จีน) หลี แม้ว และหุย พวกฮั่นมีจำนวนสมาชิกหลายล้านคน จัดเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ในปัจจุบัน (สุมิตร บิดิพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ, 2542 : 1)

อย่างไรก็ดีหากพิจารณาถึงชาวจีนไหหลำในแง่เชื้อสายฮั่นหรือจีนแล้ว คำว่าไหหลำหรือไห่หนาน น่าจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวีรบุรุษท่านหนึ่งซึ่งชาวจีนไหหลำให้ความเคารพศรัทธาอย่างสูง โดยเรียกด้วยคำที่ขยี้ย่งว่า ไหล่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากภาพเขียน² จะเห็นว่าเป็นชายชรา คราวชราขาว อยู่ในชุดขุนนางจีน สวมหมวกเครื่องยศตามธรรมเนียม ในมือซ้ายประคองแผ่นป้ายอย่างเตรียมเข้าเฝ้า ไว้เล็บยาวอย่างชนชั้นสูงในยุคโบราณ (ดูภาพ 3) คำว่า ไหล่ นั้นน่าจะสัมพันธ์กับคำ ไห่หนาน หรือไหหลำ ข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นก็คือ ท่านผู้นี้ อาจจะเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ในราชสำนักจีนที่ได้รับการแต่งตั้งให้มาดูแลเกาะไห่หนาน ซึ่งอยู่ก่อนข้างโลกเดียวทางตอนใต้สุดในลักษณะ “ต่างพระเนตรพระกรรณ” จึงได้รับการยกย่องเป็นหัวหน้ากลุ่มหรือเป็นบรรพชนของชาวจีนไหหลำในเวลาต่อมา

ชาวจีนทางตอนใต้รวมทั้งจีนไหหลำได้อพยพมาประเทศไทยจำนวนมาก ในช่วงปลายสมัยราชวงศ์ซ่ง เพราะบ้านเมืองวิกฤตค่อนข้างรุนแรง ทั้งสงคราม การฉ้อราษฎร์บังหลวง ข้าราชการมากแพง สำหรับชาวจีนไหหลำนั้น เนื่องจากมาจากแหล่งอุตสาหกรรมต่อเรือของประเทศจีน จึงมีฝีมือทางช่างไม้ มีความละเอียดถี่ถ้วน ทำงานประณีต สิ่งนี้น่าจะเป็นแรงผลักดันให้ชาวจีนไหหลำส่วนใหญ่อพยพไปตั้งหลักแหล่งทางตอนเหนือที่อุดมไปด้วยไม้สัก และดำเนินกิจการต่อเรือที่ปากน้ำโพ (วิยะดา ทองมิตร, 2527 : 39) สอดคล้องกับที่ Skinner กล่าวว่า “บริเวณที่ตั้งหลักแหล่งของชาวจีนไหหลำที่สำคัญได้แก่ บริเวณลุ่มน้ำยม น่าน เหนือปากน้ำโพ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2529 : 83) และวิเคราะห์ว่าชาวจีนไหหลำเป็นพวกแรกที่มาอยู่ต่างจังหวัด อย่างไรก็ตาม

²ภาพนี้ ประดับที่ทำการสมาคมไหหลำแห่งประเทศไทย ถนนราชวงศ์ กรุงเทพฯ

เมื่อพวกเขาเด็กรวมถึง พวกนี้ก็สามารเอาชนะพวกโหล่าได้หมด เพราะว่าพวกเขาเด็กรู้มีความ
 อุตสาหะที่จะทำธุรกิจด้วยทุนรอนเล็กน้อยที่สุด ดังนั้นพวกโหล่าจึงต้องโยกย้ายเข้าไปอยู่ในถิ่นที่
 ไกลออกไป พวกเขาเด็กรู้มีความเฉลียวฉลาดในการค้ามากกว่า แต่พวกโหล่าพอใจที่จะเป็นนักเผชิญ
 โชคมากกว่า ดังนั้นเมืองเล็กๆ ระหว่างอุดรดิตถ์-พิษณุโลก และพิจิตร จึงคงมีชาวโหล่าอยู่กันเป็น
 ส่วนใหญ่ (ชาญวิทย์ เกษศรีศิริ, 2529 : 88)

นอกจากทางภาคเหนือที่ชาวจีนโหล่านิยมเข้าไปตั้งถิ่นฐานอันเนื่องมาจากมีความชำนาญ
 เรื่องไม้ดังกล่าวแล้ว ภาคใต้ก็เป็นอีกภูมิภาคหนึ่งที่นิยมไปตั้งรกราก เช่นที่สุราษฎร์ธานี อาจเป็น
 เพราะมีวิถีชีวิตผูกพันกับทะเลอันเป็นภูมิล้านนาเดิม และแม้จะเป็นร้อนบุกเบิก แต่เมื่อมีคนมากขึ้นก็
 พอใจที่จะถอยไปเผชิญโชคมากกว่า ทำให้ดูไม่สู้กระตือรือร้น ดังสายพระราชหัตถเลขาพระบาท
 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่เกี่ยวกับเมืองนครศรีธรรมราชคราวเสด็จประพาส
 แลนมมลาโย ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448)

“... เขากล่าวดีเตือนกันอยู่ว่าจีนที่มาอยู่แต่ก่อนเป็นพวกโหล่ามาก
 มักไม่มีใครจะคิดทำการหากินใหญ่โต ได้ประมาณพันหนึ่งสองพัน-
 เหมยญก็กลับไปบ้าน แต่บัดนี้จีนเด็กรู้กำลังรู้ว่า ที่นี้ดี
 เห็นจะมีมาอีกมาก...” (อ้างถึงใน จุฬาฯ นครศรีธรรมราช 33 : 63)

พระราชวิจารณ์นี้ มีความสอดคล้องกับความเห็นทั่วไปด้วย ดังจะพบว่า ในสายตาของ
 ราษฎรสามัญด้วยกันแล้ว “จีนโหล่าผู้ชายมักสำรวย แต่งตัวเก่ง สังกมเก่ง ในขณะที่ผู้หญิงมัก
 เก็บตัวอยู่ในบ้าน ไม่สู้แต่งตัว และค่อนข้างทำงานมากกว่าชาย” (กรรณิการ์ ดันประเสริฐ, 2540 : 263)

ดังกล่าวแล้วว่า ชาวจีนโหล่ามีอาชีพผูกพันกับป่าไม้ทางตอนเหนือมาก ดังนั้นจึงมี
 เครื่องช่างยนต์มิตรของชาวจีนโหล่าในกรุงเทพฯ ซึ่งตั้งหลักแหล่งถักตั้งแถวบางโพ ใกล้กับท่า
 จอดเทียบเรือเก่าแก่ของบรรดาเรือทุกลำที่แล่นขึ้นไปทางเหนือ และมีศาลเจ้าเก่าแก่คือศาลเจ้าแม่
 ทับทิม เป็นที่สักการะบูชายืดเหนียว (รายละเอียดจะได้กล่าวในตอนต่อไป) และอาชีพที่ถ่ายทอด
 สืบมาในหมู่ชาวจีนโหล่าก็คือ โรงเลื่อย ทำเครื่องไม้เฟอร์นิเจอร์ เนื่องจากจีนแต่ละกลุ่มภาษา
 ต่างก็จะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับชนรุ่นหลังสืบต่อมา เมื่อนานวันเข้าจึงทำให้เห็นว่าแต่ละกลุ่ม-
 ภาษา มีความถนัดในการประกอบวิชาชีพแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่นจีนเด็กรู้ ขำนาญการค้าส่ง-ค้า
 ขายทั่วไป จีนกวางตุ้ง ช่างกล ช่างกลึง อาหาร จีนฮกเกี้ยน ทำเหมืองแร่ทางภาคใต้ เป็นต้น

สำหรับชาวจีนโหล่ารุ่นแรกๆ ที่มาตั้งหลักแหล่งในกรุงเทพฯ และประสบความสำเร็จ
 อย่างดี มีอาทิ ฮุ่นเช็กเตียน (พระยาศรีวิศาลวาจา ท่านผู้นี้มีบทบาทสำคัญ คือ ฮุ่นดกเถ่ง หรือ นาย
 โกลด ฮุนตระกูล) คำนหยวนก๊ก ท่านเหลียนหยก โห้วอานตี้ว เป็นต้น บรรพชนโหล่ารุ่นนี้

ได้รวมตัวกันจัดตั้ง “แข่งจิวกงโต” เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของคนกลุ่มภาษาไทหล่าด้วยกัน โดยใช้ศาลเจ้าเก่าบางรัก (ศาลเจิวเอ็งเบี้ยว ใกล้โรงแรมเซงกรีลาปัจจุบัน-ดูภาพ 4) เป็นที่ทำการ พบปะหารือกัน (อนุสรณ์ครบรอบ 50 ปี , : 153)

จากเอกสารของทางราชการกรมตำรวจ ระบุว่ารายชื่อสมาคมชาวจีนที่จดทะเบียนตามกฎหมาย 2 สมาคมแรก เป็นการขึ้นจดโดยชาวจีนไทหล่า คือ

1. สุธุนแส จดทะเบียน 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2457

เลิกกิจการ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477

จุดประสงค์ “อุคหนุนจีนชาติไทหล่า จำพวกหาเลี้ยงชีพทางรับจ้าง”

2. เองเตาสู้ยช่อ จดทะเบียน 29 กรกฎาคม 2457 เช่นกัน

เลิกกิจการ ไม่ระบุ

จุดประสงค์ “สำหรับชักนำให้ชาวจีนไทหล่าร่วมสามัคคี”

คำว่า “สุยบุนแส” ที่ระบุในเอกสารของราชการฝ่ายไทยนี้ น่าจะตรงกับคำว่า “ฮุยบั่นเต” ที่ระบุในหนังสืออนุสรณ์ 50 ปี สมาคมไทหน้า (หน้า 163) กล่าวกันว่า ทรัพย์สินส่วนหนึ่งของ ฮุยบั่นเต ก็คือบริเวณที่ดิน 713 ตารางวา ที่ซอยสุสาน ถนนสีลม ซึ่งปัจจุบันโอนมาเป็นกรรมสิทธิ์ของสมาคมไทหน้าแห่งประเทศไทย (อนุสรณ์ 50 ปี : 163) และระบุว่า ฮุยบั่นเต “เป็นองค์กรสังคม องค์กรหนึ่งที่ดีเยี่ยมพอสมควร” และเป็นองค์กรของชาวไทหล่าองค์กรหนึ่งในระยะเริ่มแรก (อนุสรณ์ 50 ปี : 163) ในขณะที่เวลานั้นยังมีองค์กรชาวจีนอยู่น้อยมาก

หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของกรก่อตั้ง “สุยบุนแส” จากเอกสารทางราชการไทย คือ “อุคหนุนจีนชาติไทหล่า จำพวกหาเลี้ยงชีพทางรับจ้าง” ดังกล่าว ก็จะพบว่าเนื่องจากจีนไทหล่าเป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนคนน้อย ดังนั้น ฮุยบั่นเต หรือ สุธุนแส จึงเป็นองค์กรรุ่นแรกๆ ที่ชาวจีนในไทยร่วมกันก่อตั้งขึ้น หลักฐานสอดคล้องทั้งจากเอกสารของสมาคมและของทางราชการไทย โดยเฉพาะข้อมูลจากฝ่ายหลัง สามารถระบุเวลาก่อตั้งและเวลาเลิกกิจการได้แน่นอน คือ 27 กรกฎาคม 2457 - 23 กุมภาพันธ์ 2477 (20 ปี)

³ ที่มา แผนก 4 (สมาคม) กองกำกับการ 3 สันติบาล กรมตำรวจ บัญชีสมาคม (ส. ก. 3)

- อ้างถึงใน ประรณนา โกเมน, วิทยานิพนธ์, 2533

รักษาอักษรวิธี ตามที่ระบุในเอกสารชั้นต้น

อย่างไรก็ดี ในหนังสืออนุสรณ์ 50 ปี ยังระบุว่า อีก 2 องค์การของชาวจีนไหหลำในประเทศไทย ที่ก่อตั้งในเวลาเดียวกับ ฮุยบันเต คือ หน้ามหม่งเต็งมู่ (กิจการค้าทะเลใต้) และ “ห่านตีหยากเก้เต” (สมาคมครอบครัวตระกูลห่าน) กิจกรรมของสมาคม มีลักษณะการรวมตัวเพื่อประโยชน์ทางการค้า และเชื่อมสามัคคีระหว่างคนในตระกูลแซ่ห่านด้วยกัน ส่วนฮุยบันเต นั้นเป็นการรวมตัวเพื่อเกื้อกูลสมาชิกที่มีอาชีพรับจ้าง กินเงินเดือน (ซึ่งส่วนใหญ่รับจ้างทำงานให้บริษัทฝรั่ง) โดยใช้ที่ทำการสมัยแรก ซึ่งอยู่ตรงข้ามตึกนายเลิศ ถนนเจริญกรุงในสมัยนั้น ต่อมาได้ย้ายไปยังชั้นที่ 2 ของภัตตาคารหมู่ยี่ ซ้ำงตรอกก๊กตวาก (เข้าใจว่าอ่านตามเสียง) ตรงข้ามโรงเรียนอัสสัมชัญบางรัก และย้ายครั้งที่ 3 ไปที่ตรอกเส็ดจิมมา (เข้าใจว่าอ่านตามเสียงเช่นกัน) ถนนเจริญกรุง และหยุดกิจการในช่วงนี้ ในหนังสือนี้ยังได้ระบุชื่อแกนนำ ฮุยบันเต ในระยะกลางๆ ซึ่งกิจการขององค์การกำลังมีชื่อเสียงโด่งดัง เช่น โห่เล่งเส บ่างกู่หว่า ด้านเขียนชน ด้านโบ้วฮุย (อ้างจากหน้า 165)

การรวมกลุ่มของชาวจีนทุกกลุ่มภาษานั้น มักมีกิจกรรมเรื่องการศึกษา (โรงเรียน) และศาสนา-ความเชื่อ (ศาลเจ้า-สุสาน) เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เช่น โรงเรียนสอนภาษาจีนในไทย คือโรงเรียนซินหมิน นั้น เมื่อเริ่มดำเนินการ มีจีน 5 กลุ่มภาษาสนับสนุน ต่อมากลุ่มจีนแต่้จิวรับไปดำเนินการ นอกนั้นแยกออกไปตั้งโรงเรียนตามกลุ่มภาษาของตน คือ

- กลุ่มจีนแคะ - โรงเรียนจินเตอะ (กุจันเตอะกงเซีอะ) - พ.ศ. 2445
- กลุ่มจีนกวางตุ้ง - โรงเรียนหมิงเตอะ พ.ศ. 2457
- กลุ่มจีนฮกเกี้ยน - โรงเรียนเป็ยฮยวน พ.ศ. 2457
- กลุ่มจีนไหหลำ - อวิ๋หมิน (ยูหมิน) - พ.ศ. 2464

(ปรารภนา โทณน, 2533 : 282)

ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและค่านิยมซึ่งจะมีลักษณะเอกเทศต่างจากศาลเจ้า (ซึ่งมีกระจายทั่วไปตามการตั้งถิ่นฐาน) ก็คือสุสาน ซึ่งพบว่า สุสานจีนกลุ่มภาษาต่างๆ แม้มีการแยกกันแต่ก็ยังคงอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน คือ บริเวณถนนสีลม สาทร ดังรายละเอียด

- กลุ่มจีนแคะ - สุสานฮากกา
- กลุ่มจีนกวางตุ้ง - สุสานกวางเจ้า
- กลุ่มจีนฮกเกี้ยน - สุสานหมินเจียง
- กลุ่มจีนไหหลำ - สุสานฮุยบันเต

(อนุสรณ์ 50 ปี, : 166)

⁵ คำว่า กงเซีอะ ใกล้เคียงกับ คำว่า กงสวย ซึ่งเรามักพบต่อท้ายชื่อ โรงเรียนที่สอนภาษาจีนเสมอ เช่น ยูหมินกงสวย

ชาวจีนไหหลำที่มีการรวมกลุ่มกันในระยะแรกนี้ ก็มีลักษณะดังกล่าว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการศึกษา นั้น นายฮุ้นตงเต่ง (นายโกศล ฮุนตระกูล) ผู้นำกลุ่มได้ร่วมกับแกนนำหลายท่าน จัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีน เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2464

สำหรับชาวจีนไหหลำที่ประสบความสำเร็จในการสร้างฐานะนั้น มักปรากฏในกิจการโรงเลื่อย โรงสี แต่ก็นับว่ามีน้อยรายเมื่อเทียบกับจีนภาษาอื่น อาจเนื่องจากลักษณะนิสัยที่ไม่สู้กระตือรือร้น ดังกล่าวแล้ว ส่วนธุรกิจขนาดกลางถึงขนาดเล็กที่ชาวจีนไหหลำเป็นเจ้าของ มีอาชีพกัศดาการอาหารฝรั่ง (ส่วนใหญ่เจ้าของกิจการมักมีประสบการณ์จากการทำอาหารในบ้านหรือห้างฝรั่งที่อยู่ในเมืองไทย) ร้านขายข้าวมันไก่ ร้านขายกาแฟ จนกลายเป็นคำเรียกติดปากว่าร้านกาเฟออาโก เพราะคำว่า "โก" ในภาษาจีนไหหลำ หมายถึง พี่ชาย สำหรับในกรุงเทพฯ ย่านตลาดบวงรัก ก็เป็นแหล่งหนึ่งที่ชาวจีนไหหลำตั้งหลักฐานอยู่กันหนาแน่น อาจเนื่องจากเป็นบริเวณที่เชื่อมต่อกับถนนสารท ซึ่งชาวตะวันตกอยู่กันคับคั่ง และจีนไหหลำมักพอใจกับการทำงานด้านอาหารในบ้านฝรั่งกันมาก ดังปรากฏร่องรอยของวัฒนธรรมอาหารเส็กแบบจีนไหหลำที่เรียกสำเนียงใหม่ว่า ซีเต็ก (เนื้อบดผสมเครื่อง ปั่นก้อน ทอดน้ำมันแล้วราดน้ำเกรวี่)

อย่างไรก็ตามกิจการโรงเลื่อย โรงไม้ ซึ่งชาวจีนไหหลำมีความถนัดในอาชีพนี้ น่าจะเป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนกลุ่มภาษานี้ได้ดี และสืบเนื่องถึงอาชีพทำเฟอร์นิเจอร์ ดังนั้น หากพิจารณาในแง่นี้ เราจะพบร่องรอยที่สอดคล้องกันคือการตั้งถิ่นฐานบนเส้นทางลำน้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นเส้นทางลำเลียงไม้สายสำคัญ แถบปากน้ำโพ หรือนครสวรรค์ สำหรับในกรุงเทพฯ ก็จะพบการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนไหหลำในย่านที่เป็นที่สิ้นสุดของเส้นทางลำเลียงไม้สายเดียวกัน คือบริเวณสามเสน นางโพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามนี่เป็นการตั้งข้อสังเกตที่น่าจะได้รับการสืบค้นต่อไป และยังคงตระหนักว่า ชาวจีนไหหลำยังตั้งถิ่นฐานในบริเวณอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวนี้

ชุมชนและศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำ

ศาลเจ้าของชาวจีนไหหลำนั้นมีอยู่ไม่มากเมื่อเทียบกับศาลเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งก็เป็นไปตามสัดส่วนจำนวนประชากร น่าสังเกตว่าเทพเจ้าที่ชาวจีนไหหลำให้ความเคารพบูชา มาก คือ เจ้าแม่ทับทิม และเทพร้อยแปด หากพบศาลที่บูชารูปเคารพดังกล่าวก็อาจสันนิษฐานในเบื้องต้นว่ามีชาวจีนไหหลำอยู่ในบริเวณศาลดังกล่าวหนาแน่น พอที่จะเป็นชุมชนได้ เช่น ศาลเจ้าแม่ทับทิมที่อุทยานนี้ ซึ่งปัจจุบันยังมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของชาวจีนไหหลำ นับแต่เรื่อง

ของการศึกษา พิธีกรรม นับเป็นศูนย์กลางของชาวจีนไหหลำในแถบนี้ ถึงขนาดมีกิจกรรมประจำปีและมีคณะสิงโตไหหลำเชิดด้วย (พลาดิษฐ์ สิทธิรัฐกิจ, นิตยสารศิลปากร 2540 : 65)

อย่างไรก็ตาม เฉพาะในกรุงเทพฯ นั้น ศาลเจ้าที่สำคัญและมีกิจกรรมต่อเนื่องดูเหมือนจะมีศาลเจ้าแม่ทับทิม (จู๋โยเนี่ยว) บริเวณเชิงสะพานซังฮี้ฝั่งพระนคร (ดูภาพ 5) เนื่องจากมีชาวจีนไหหลำกลุ่มใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบบางโพ สามเสน นับเป็นศาลเจ้าที่มีอายุเก่าแก่โดยระบุปีก่อตั้งประมาณ พ.ศ. 2394 โดยนายบันเต็ก แซ่ฮุ้น นายบันหยวน แซ่ถ่าน (มหาดไทย, นปพ : 58) รูปเคารพในศาล คือ เจ้าแม่ทับทิม ซึ่งชาวเรือที่ส่วนใหญ่เป็นคนไหหลำ ให้ความเคารพนับถือมาก เชื่อว่าสามารถให้ความคุ้มครองภัยจากทะเลได้ อีกศาลหนึ่งคือ ศาลเจ้าเจิวเอ็งเบี่ยว ตลาดบางรัก บูชาเทพร้อยแปดพี่น้อง⁶ แต่เพราะปัจจุบันคนจีนไหหลำมิได้ตั้งถิ่นฐานหนาแน่น แถบบางรักเช่นในอดีต ทำให้กิจการศาลเจ้าแห่งนี้ ชนชาลงไปยัง ไม่คิดลี้ภัยแต่ก่อน แต่เมื่อถึงเทศกาลที่มีการประกอบพิธีกรรมในศาล ก็มักมีชาวล่างประเทศแวะเวียนมาดูเสมอ เนื่องจากมีโรงแรมแข่งกรีล่าอยู่ใกล้ๆ กัน

อนึ่ง การที่จะทราบว่าศาลเจ้าแห่งใดเป็นที่สักการะของจีนกลุ่มภาษาใด หรือการสันนิษฐานจากที่ตั้งของศาลที่สามารถบ่งระบุนั้น บริเวณแถบนั้นมีชุมชนหรือชาวจีนกลุ่มภาษาใด อยู่กันหนาแน่นนั้น ในปัจจุบันอาจไม่เป็นไปตามนี้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงและการอพยพย้ายถิ่นกันเสมอ แต่ก็ยังอาจพิจารณาจากรูปเคารพ เช่น เจ้าแม่ทับทิม หรือเทพร้อยแปด ซึ่งเป็นความเชื่อที่มักพบในหมู่ชาวจีนไหหลำ อีกสิ่งหนึ่งก็คือ ผู้ก่อตั้งศาล โดยพิจารณาจากชื่อแซ่ ตัวอย่างเช่น ศาลเจ้าไทฮั่ว ริมคลองผดุงกรุงเกษม บริเวณเขตคึกคัก ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2409 โดยนายเทียนกู่ แซ่จู นายอันกิด แซ่ถ่า นายจงคู้ แซ่ฮุ้น นายไค่ว์ แซ่กู่ ฯลฯ (มหาดไทย, นปพ : 42) แม้ไม่ระบุว่า เป็นของจีนกลุ่มภาษาใด แต่เมื่อพิจารณาจากสำเนียงของชื่อแซ่ เช่น แซ่ฮุ้น แซ่กู่ ก็พอจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นกลุ่มจีนไหหลำ (ดูรายละเอียดในภาคผนวกท้ายเล่ม)

⁶ด้านานเล่ากันในหมู่ชาวจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจีนไหหลำว่าในสมัยราชวงศ์ซิง มีชาวจีนไหหลำ 109 คน เดินทางด้วยเรืออพยพลงมายังดินแดนทางตอนใต้ ระหว่างทางได้เกิดพายุพัดเรืออับปางลง มีผู้เสียชีวิต 108 คน เหลือรอดเพียงคนเดียว ต่อมาชาวจีนไหหลำได้เดินเรือมาทางใต้อีกและประสบวาทภัยเช่นกัน จึงได้บนบานขอให้ดวงวิญญาณ 108 ดวง ที่ล่วงลับไปแล้วนั้นช่วยคุ้มครอง ก็ปรากฏว่ารอดปลอดภัย ทำให้ชาวจีนไหหลำยกย่องนับถือเป็นเทพเจ้าและเคารพกราบไหว้สืบมา (ดูรายละเอียดใน ธรรมเนียมการ ตันประเสริฐ, 2540 : 169)

ศาลเจ้าที่ก่อตั้งโดยชาวจีนไหหลำเหล่านี้ ต่อมาอาจมีจีนกลุ่มภาษาอื่นหรือคนไทยกลุ่มอื่น ๆ บิดต่อสักการะด้วย เพราะเรื่องไสยศาสตร์หรือเรื่องภูติผีวิญญาณ ซึ่งพิศวงด้วยตนเองไม่ได้ นั่นล้วนไม่จำกัดเชื้อชาติภาษาผู้นับถือ แต่สิ่งที่ยังพอสะท้อนถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมได้ก็คือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะที่เป็นการละเล่น อาทิ ศาลเจ้าแม่ทับทิม แขวงปากคลองภาษีเจริญ จะมีหุ่นกระบอกไหหลำเล่นปีละ 2 ครั้ง (มหาดไทย, มปปพ : 48) ศาลเจ้ารางบัว (กวนอู) แขวงบางหว้า มีจิวไหหลำ หุ่นกระบอกไหหลำเล่นปีละครั้ง (มหาดไทย, มปปพ : 51) เป็นต้น จิวและหุ่นกระบอกของจีนไหหลำนี้มีลักษณะเฉพาะที่ต่างจากจิวหรือหุ่นกระบอกอื่นๆ ปัจจุบันการละเล่นทั้ง 2 อย่างนี้ หาดละเล่นได้น้อยมาก แต่ละครงเด็กของนายเอ็งกุน แซ่ตัน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ก็สามารถรวบรวมผู้เล่นออกแสดงได้ แต่ก็นานๆ ครั้ง ตามแต่จะมีผู้ว่าจ้าง

ขั้นตอนพิธีกรรมงเด็กจีนไหหลำในสังคมไทย

พิธีงเด็กจีนไหหลำก็คงมีบางส่วนละม้ายกับพิธีงเด็กจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ ที่ปฏิบัติกันในสังคมไทย คือมักเริ่มพิธีในเวลาประมาณ 10.00 น. และมักเสร็จพิธีราว 22.00 น. (ก่อนจะเคลื่อนศพไปฝังในวันรุ่งขึ้น) ดังนั้นในระหว่างพิธีจะหยุดให้ลูกหลานได้พักเป็นระยะๆ ส่วนพิธีกรรมแต่ละขั้นคือนั้น จะต่างไปจากพิธีงเด็กจีนภาษาอื่นๆ ก่อนข้างมาก โดยเฉพาะมีพิธีเบิกวิญญาณหน้าโคงศพ และช่วงกลางคืน ซึ่งของจีนไหหลำจะเน้นหนักไปทางแสดงจิว เป็นการจำลองเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดกับผู้ตายในแดนปรโลก

ในที่นี้จะได้ลำดับขั้นตอนพิธีกรรม ดังนี้

1. ประพรมน้ำมนตร์บริเวณมณฑลพิธี โดยเค่าเซ (หรือเค่าซือหรือโค่วซือ ซึ่งหมายถึงผู้ประกอบพิธีกรรม) ทำพิธีสวดมนตร์หน้าบริเวณแท่นพิธีใหญ่ ซึ่งประดิษฐานรูปภาพพระ โพธิสัตว์ (ดูแผนผังบริเวณมณฑลพิธี - แผนผังที่ 3) พร้อมทั้งประพรมน้ำมนตร์ที่แท่นพิธีใหญ่ (ดูภาพ 6) ตลอดจนประพรมน้ำมนตร์ลูกหลานที่เรียงแถวอยู่ในที่นั้น โดยคนยืนแถวหน้าจะเป็นลูกชายคนโตที่ถือกิ่งไผ่แขวนป้ายชื่อวิญญาณ

2. อัญเชิญดิมเคียน หรือผู้พิพากษาในปรโลกทั้งสิบขุม (ดิมเคียน) มาสถิตที่บริเวณมณฑลพิธี นำสังเกตว่าในพิธีงเด็กจีนไหหลำนี้จะไม่มีการประดับภาพของบดินีสกาล ดังที่ปรากฏในพิธีงเด็กจีนภาษาอื่นๆ และตรงกับที่ปรากฏในหนังสือลัทธิของเพื่อน (ดูภาพ 7-8) อ้างจากเสวียร โทเศศ หน้า 470 และ 480)

7 กรณีที่ลูกชายคนโตเสียชีวิตก่อนให้เลื่อนหลานชายคนโตที่เป็นหลานใน (หลานปู่) ขึ้นมาทำหน้าที่แทน

3. เจ้าเซี่ยชวบนแวงลูกหลานมาทำพิธีหน้าโลงศพ เพื่อให้วิญญาณได้รับทราบว่าจะมีลูกหลานกำลังประกอบพิธีงเด็กให้ด้วยความกตัญญู ณ สถานที่ใด วันเวลาใด ตลอดจนบอกไปถึงรายละเอียดว่าลูกหลานทั้งหมดชื่ออะไร (ดูภาพ 9)

4. อัญเชิญโหง่วผั่ง (เทพผู้รักษาทิศทั้งห้า เทียบได้ใกล้เคียงกับท้าวจตุโลกบาล แต่โหง่วผั่งเพิ่มทิศที่ห้าเป็นทิศกลางๆ) แทนบูชาของโหง่วผั่ง จะจัดไว้ด้านหนึ่งเชื่อมกับแท่นพิธีใหญ่ จึงมีที่ว่างระหว่าง 2 แท่นนี้ สำหรับตั้งแวงลูกหลานได้ การให้ความสำคัญกับโหง่วผั่งมาก ก็เพราะเชื่อว่าไม่ว่าผู้ใดจะสิ้นลมหายใจ ณ ทิศใดก็ไม่พ้นไปจากความคุ้มครองของเทพทิศใดทิศหนึ่งไปได้ ในแผ่นป้ายโหง่วผั่งนี้ ระบุรายละเอียดไว้ชัดเจน (ดูภาพ 10) ดังนี้

- ดั่ง	ดูแลทิศตะวันออก
- ไต	ดูแลทิศตะวันตก
- หน้า	ดูแลทิศใต้
- ปีก	ดูแลทิศเหนือ
- ดงหยั่ง	ดูแลพื้นที่ส่วนที่เป็นตรงกลางหรือภาคกลาง

การอัญเชิญโหง่วผั่งนี้ น่าสนใจว่า เจ้าเซี่ย จะให้ลูกหลานโดยเฉพาะพวกลูกชายทำหน้าที่อัญเชิญป้ายโหง่วผั่งทั้งห้าป้ายนี้ (ดูภาพ 11) มาประดิษฐานร่วมกับแท่นพิธีใหญ่ที่ประดิษฐานรูปภาพพระโพธิสัตว์ที่อยู่บนแท่นก่อนหน้านี้แล้ว ในระหว่างการสวดอัญเชิญโหง่วผั่งนี้จะมีการสวดอัญเชิญหกเด็กกง หรือเจ้าที่ประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นถิ่นเกิดของผู้ตาย (ที่เมืองจีน) มาร่วมในพิธีด้วย เพื่อแจ้งให้ทราบว่าขณะนี้สมาชิกของหมู่บ้านได้สิ้นชีวิตลงแล้วในประเทศไทย ขอให้หกเด็กกงในฐานะเทพหรือเจ้าที่ ผู้ดูแลหมู่บ้าน มารับดวงวิญญาณไปสถิตย์ยังภูมิลำเนาเดิมด้วย สัญลักษณ์ของเทพประจำหมู่บ้านคือ การชักธงประกาศไว้นอกศาลาที่ทำพิธี เป็นธงผ้าดิบสีขาว จารึกอักษรจีนด้วยหมึกดำ (ดูภาพ 12) นอกจากนี้เจ้าหน้าที่จะต้องคอยเผากกระดาษเงินกระดาษทองอุทิศให้ทั้งเทพโหง่วผั่งและเทพประจำหมู่บ้าน เป็นระยะๆ ไป ในระหว่างสวดอัญเชิญนี้ และเมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะมีการเชิญธงประกาศนี้ลง (ดูภาพ 13)

หลังจากนี้จะพักให้รับประทานข้าวเที่ยง และเริ่มพิธีในช่วงบ่ายราว 13.15 น.

5. พิธีอัญเชิญพระพุทธรเจ้าเสด็จลงมาเป็นประธานในมณฑลพิธี เริ่มจากเจ้าเซี่ยจะนำชวบนแวงลูกหลานมาขึ้นหน้าแท่นพิธีใหญ่ แล้วทำพิธีสวดอัญเชิญพระพุทธรเจ้า (ซึ่งน่าจะหมายถึงพระโพธิสัตว์ดังกล่าวแล้ว) สัญลักษณ์ที่น่าสนใจในช่วงนี้ก็คือ การที่เจ้าเซี่ยจะทำพิธีสวมจีวรซึ่งมี

ความหลากหลายและแนวความมาก เรียกว่าเสื่อเจ็ดสี โดยบุชั้นในตัวเสื่อด้วยผ้าขาว^๑ (รูปภาพ 14)

6. โภ้ยเกียด (พิธีแก้กรรม) เฉพาะผู้ตายที่เป็นชาย ลูกหลานจึงจะจัดพิธีให้^๒ เชื่อว่าระหว่างมีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนได้ทำบาปทำกรรมไม่มากนักน้อย จึงเป็นหน้าที่ของลูกหลานที่ยังมีลมหายใจอยู่ จะแสดงความกตัญญูด้วยการแก้บาปให้ผู้ตาย ซึ่งไม่มีชีวิตที่จะแก้บาปให้ตนเองได้อีกแล้ว ขั้นตอนของพิธีนี้ค่อนข้างซับซ้อน และใช้เวลานาน

อุปกรณ์สำคัญในขั้นตอนนี้นอกเหนือจากใบสวดมนตร์ ที่เสียบรูป ร้อยสตางค์รู และเชือกแล้ว (รูปภาพ 15) คือหัตถ์เจ้าแม่กวนอิม ซึ่งต้องปั้นเตรียมไว้ตั้งแต่ตอนสายๆ โดยใช้แป้งหมี่นวดกับน้ำสะอาด แล้วปั้นรูปมือให้ได้ 6 คู่ หรือ 12 ข้าง (รูปภาพ 16) ต้มในน้ำเดือดแล้วผึ่งให้แห้ง แต่ละคู่มิลักษณะการวางนิ้วต่างกัน ดังนี้

1. แบนิ้วทั้ง 5 นิ้ว	1 คู่
2. นิ้วนางทับนิ้วโป้ง	1 คู่
3. นิ้วโป้งทับนิ้วชี้	1 คู่
4. นิ้วชี้ทับนิ้วกลาง	1 คู่
5. นิ้วชี้ทับนิ้วโป้ง	1 คู่
6. นิ้วกลางทับนิ้วโป้ง	1 คู่

เจ้าเซจะนั่งบนคั้ง หันหน้าเข้าแท่นพิธีใหญ่ ส่วนลูกหลานนั่งกับพื้น เจ้าเซจะสวดมนตร์ด้วยจังหวะที่ค่อนข้างกระชั้นถี่กลองเครื่องคิด (กล้ายกิดาร์ - คูโน้ดคนตรีที่ 1) พลางใช้มือทั้งสองชูนิ้วมือเจ้าแม่กวนอิมขึ้นมาแต่ละข้าง (1 คู่ - รูปภาพ 17) จนครบทั้ง 6 คู่ หลังจากนั้น เจ้าเซจะขมวดปมเชือก (รูปภาพ 18) แล้วโยนไปเบื้องหลัง เพื่อให้ลูกหลานทุกคน (ไม่จำกัดเพศ ศักดิ์ และวัย) แก้มปมเชือกนี้ (รูปภาพ 19) สลับกับการบริกรรมใบสวดมนตร์ (รูปภาพ 20) เพื่อส่งให้ลูกหลาน และเอาชูปมาจุด (รูปภาพ 21)

7. ผั้นกวัน (พิธีเบิกวิญญาณจากโลง) ช่วงนี้เจ้าเซ จะให้ลูกหลานตั้งแถวหน้าโลงศพ โดยให้แถวลูกหลานชายทางขวาของโลง (เมื่อหันเข้าหาโลง) แถวหญิงอยู่ทางซ้าย เจ้าเซจะใช้ผ้าขาวหุ้มรอบหมวกกลีบบัว ในมือถือแซ่ (รูปภาพ 22) บริกรรมมนตร์พลางเดินไปมาระหว่าง

^๑เมื่อสวมชุดเจ็ดสีนี้ หมายความว่า ผู้ทำพิธีเปลี่ยนสถานภาพเป็นพระพุทธรเจ้าหรือพระโพธิสัตว์แล้ว แต่ในที่นี้จะยังเรียกเจ้าเซ

^๒สำหรับผู้ตายที่เป็นเพศหญิงจะมีพิธีศั้วว่วยเหลี่ยนสี่ - ซ่าระสะโลหิตมารดา ขอให้อ่านรายละเอียดในพิธีช่วงคำ ซึ่งอยู่ตอนท้ายๆ

หัวโลง-ท้ายโลง ใช้แส้กวัดแกว่งไปมา (ดูภาพ 23) ในลักษณะเชิฐวิญญาณจากโลงออกมารวมพิธีกรรม เชื่อว่าผ้าที่ทอดจากด้านหัวโลง (หรือบริเวณที่ตั้งตะเกียงวิญญาณ) ลงมา (ดูภาพ 24) นั้นคือสื่อหรือสะพานที่ให้วิญญาณไต่ลงมา ชายผ้าที่วางพาดกับโต๊ะวางถาดเทียน มีถ้วยกระเบื้องบรรจุน้ำมันธูป และกิ่งทับทิม โกลัฯ วางขวางไว้ ในที่สุดเค้าเซจะใช้กิ่งทับทิมชุบน้ำมันธูปในถ้วยประพรมบริเวณรอบๆ โลงศพ เป็นการชำระดวงวิญญาณให้สะอาดก่อนออกมาจากโลง แล้วใช้ขวานทุบถ้วยกระเบื้องนี้ให้แตก¹⁰ (ดูภาพ 25) ทันใดนั้น ตีวักวัน หรือภูติซึ่งรักษาโลงศพ ก็จะปรากฏกายในชุดดำ สวมหน้ากาก มือกุมกระบอง ออกมาเจรจากับเค้าเซ ไม่ยินยอมให้วิญญาณออกมารวมพิธีกรรม จนเค้าเซต้องขอร้องโดยอ้างความกตัญญูด้วยคำพูดที่น่าสนใจว่า ด้วยเหตุผลอันใดหรือตีวักวัน จึงกักขังหน่วงเหนี่ยวดวงวิญญาณไว้ มิให้นำพบปะลูกหลานและร่วมพิธีกรรมที่ถูกหลานจัดให้นี้ ไม่รู้ตอกหรือว่า ความกตัญญูนั้นยิ่งใหญ่เพียงใด (ดูภาพ 26) การเจรจาคอร์รองคูที่ทำจะยืดเยื้อ เค้าเซจึงคิดสินบนตีวักวันด้วยการรับปากจะเผาคณะชายเงินกระดาดทองให้ โดยมอบให้ลูกชายคนรอง (เพราะลูกชายคนโต ต้องทำหน้าที่เชิฐกึ่งให้วิญญาณผู้ตายอยู่ในขณะนี้) นำกระดาดไปเผา (ดูภาพ 27) ตีวักวันจะมอบกระบองให้เค้าเซ (ดูภาพ 28) เป็นสัญญาณว่า อนุญาตให้วิญญาณออกมารวมพิธีกรรมได้ ผ้าที่ทอดยาวจากโลงนี้ก็จะถูกพับเก็บเพราะเชื่อว่า ขณะนี้วิญญาณได้ออกจากโลงมาอยู่ในบริเวณพิธีแล้ว ช่วงนี้จะมีการนำเสื่อผู้ตายที่หุ้มโคมวิญญาณ ซึ่งวางหน้าโลง (พร้อมรองเท้า - ดูภาพ 29) มารวมเข้ากับกิ่งไม้ป้ายชื่อผู้ตายด้วย จากภาพที่ 29 นี้ ขอให้สังเกตว่ามีสำรับชุดกตัญญู (ชุดกระสอบ) วางไว้ 1 สำรับด้วย เนื่องจากผู้ตายรายนี้ ยังมีลูกชายอยู่อีก 1 คน แต่ไม่สามารถมาร่วมพิธีกรรมได้ เนื่องจากอยู่แดนไกล จึงต้องจัดชุดไว้แทนตัว และพิธีงเด็กเบงภาษานั้น หากลูกชายคนโตไม่สามารถอยู่ในพิธีกรรมได้ และหลานปู่ (ชาย) คนแรกก็ไม่อยู่ในพิธีกรรม จะกำหนดให้ลูกชายคนรองรับภาระแบกชุดกตัญญูของลูกชายคนโตไว้ที่หลัง ทั้งต้องให้สะใภ้คนรองแบกชุดของสะใภ้คนโตไว้เช่นกัน (ข้อสังเกตและการสัมภษณ์พิธีงเด็ก เมื่อ พ.ศ. 2532 ที่วัดตึก กรุงเทพฯ)

พักช่วงยาว เพื่อให้ลูกหลานได้รับประทานอาหารเย็น

เริ่มพิธีอีกครั้ง เมื่อเวลา 18.45 น. พิธีช่วงค่านี้นั้นเน้นไปทางการแสดงเหตุการณ์ในรูปของงิ้วแบบจีนไหหลำ ซึ่งต่างจากงิ้วแต้จิ๋วมาก โดยเฉพาะบทร้อง ทำนองเพลง ดังนั้นช่วงนี้จะกำหนดให้ลูกหลานนั่งรวมกลุ่มอยู่หน้าโลงศพผู้ตาย (ดูแผนผังที่ 3)

¹⁰แล้วใส่ในกล่องกระดาดที่วางเตรียมไว้ข้างๆ - นับเป็นการตระเตรียมที่รอบคอบมาก

8. อินบ่าง (พิธีเชิญวิญญาณในรูปอากาศธาตุออกมาร่วมพิธี) โดยมีผู้ทำพิธี 5 คน แต่งชุดดำทั้งชุด และสวมหมวกดำ แต่ละคนถือเครื่องกำกับจังหวะคนละชิ้น (ดูตัวโน้ตดนตรีที่ 2) คือ กลอง ฉาบ กระดัง และล่อโก้ว อีกคนหนึ่งถือแซ่ ทั้งห้าคนนี้จะวิ่งสลับวามเป็นลักษณะเลขแปด อระบิก (8) หน้าบริเวณแท่นพิธีใหญ่ (ดูภาพ 30) และช่วงท้ายๆ จะวิ่งด้วยอาการเร็วมาก เชื่อว่าอากาศธาตุหลังเค้าเซคนที่ 5 คือวิญญาณของผู้ตาย¹¹

9. ดั่งคู่ (พิธีส่งสาส์น)¹² เค้าเซในชุดดำ สวมหมวกกลีบบัว จะถือสาส์นที่อยู่ในซองสีขาว สาส์นนี้ระบุชื่อผู้ตาย รายละเอียดของการตาย เพื่อส่งข่าวไปยังปรโลก โดยผ่านพลเด็กกง (ดูภาพ 31) ซึ่งจะอยู่ในชุดสีแดง สวมหมวกเหลี่ยมอย่างขุนนางผู้มียศศักดิ์ ที่สำคัญคือสวมหน้ากาก มีเครา หน้าตาใจดี ถือไม้เท้า¹³ ฉากนี้ให้จุดสะท้อนอารมณ์ตอนที่พลเด็กกงทำท่าอ่านสาส์น แล้วจะอุทานว่า..... (ออกชื่อผู้ตาย) เสียชีวิตไปแล้วและลูกหลานกำลังทำพิธีให้ ช่วงนี้ดนตรีจะเร็วเพื่อเร้าความสนใจ อย่างไรก็ตามเพราะพลเด็กกงมีอายุมากแล้ว กำลังวังชาก็น้อยลง จึงต้องวานเทพบุตรหนุ่มที่ชื่อ ต้าโก๋บูตี (ดูภาพ 32) ซึ่งยังแข็งแรง กระฉับกระเฉง ไปช่วยกันนำวิญญาณผู้ตายออกมาจากปรโลก ให้มาร่วมในพิธี (บทเจรจาระหว่างชาย 2 วัย ในช่วงนี้ค่อนข้างยาว แต่ก็ผ่านไปไม่นานจนหายออกสื่อ มีบทตลกแทรกเป็นระยะๆ ไป) อย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็ยังพบอุปสรรคอีก เมื่อพลเด็กกงกับต้าโก๋บูตี ต้องเผชิญหน้ากับภูติปีศาจที่รักษาประตูเมืองผี ไม่ยอมให้เข้าไปนำวิญญาณออกมา ภูตินี้ดูลักษณะจะเป็นผีอันตราย สวมหน้ากาก ผมยวปรกหน้า เจรจกกันอยู่นาน ภูติก็ยังไม่ยอม (ดูภาพ 33) จนพลเด็กกงต้องไปวานต้าโก๋บูตี เพื่อจัดการกับภูตินั้น เกิดการต่อสู้ขึ้น และภูติพ่ายแพ้ไป เมื่อได้วิญญาณออกมาแล้ว(ในรูปของคนสวมชุดดำ กลุมสิริชะ ซึ่งเรียกว่า บั้งห่วน)

¹¹ นำศึกษาเปรียบเทียบว่า ในพิธีงเด็กของจีนแท้จิว จินและ การวิ่งสลับเป็นรูปเลขแปดอย่างรวดเร็ว นี้มีความหมายว่าเป็นการละลายยาในร่างผู้ตาย ซึ่งก่อนจะสิ้นชีวิตมักได้รับการรักษาพยาบาลด้วยตัวยาย จึงต้องทำพิธีละลายยาในตัวออกมาเสียก่อนด้วยการวิ่งเร็วๆ แต่พิธีงเด็กจีนไท่หล่าในช่วงนี้ หมายถึงการนำวิญญาณในรูปของอากาศธาตุ (อินบ่าง) ออกมาร่วมพิธีเท่านั้น

¹² น่าสังเกตว่าพิธีงเด็กของจีนไท่หล่านี้ ให้ความสำคัญกับการใช้มนุษย์จริงๆ (ในสัญลักษณ์เค้าเซ) ส่งสาส์นให้ ในรูปของการแสดงงิ้ว มากกว่าการใช้รูปสัญลักษณ์ที่เป็นเทวดารูปนก หรือม้ากระดาด เช่นที่ปรากฏในพิธีงเด็กของจีนภาษาอื่นๆ

¹³ หากเทียบกับการทำพิธีช่วงกลางวัน ซึ่งมีการสวดอัญเชิญพลเด็กกงอย่างเป็นทางการ มิใช่ปรากฏให้เห็นชัดเจนอย่างเป็นทางการด้วยตัวงิ้ว เช่น การแสดงในช่วงกลางคืนนี้

เมื่อบั้งห่วนในชุดคำออกมาแล้ว เข้มโหล่หวัง¹⁴ ในฐานะเจ้าแห่งภูตผี ก็จะทำการไต่สวนข้อแฉที่บ้านเกิด สาเหตุการเสียชีวิต จากนั้นก็จะสั่งการให้อีเต (หมอยา) ในชุดสีเทาขาว สวมหมวก ทำทางภูมิจาน ออกมาบำบัดอาการเจ็บไข้ของผู้ตาย คือบั้งห่วน อีเต เริ่มงานด้วยการแตะข้อมือ ตรวจสอบอาการ (ดูภาพ 34) แล้วอีเตก็จะไปจัดการตั้มยา โดยใช้หม้อดินเผาจริงๆ (ดูภาพ 35) และจุดไฟในเตาจริงๆ ใช้เวลาเพียงครู่เดียว อีเตก็จะทำท่าแตะหม้อยา แล้วรีบชักมือกลับ แสดงอาการว่าร้อนมาก ทำท่ารินยาใส่ถ้วย นำถ้วยยา (ซึ่งว่างเปล่า) ไปให้บั้งห่วนดื่ม พลังอุบหลังอุบไหล่ แสดงอาการปลอบประโลมด้วยที่ทำอ่อนโยน (ดูภาพ 36) โดยร้องเพลงกลอนเสียงก็คารที่มีท่วงทำนองเจือหวาน (ดูตัวโน้ตดนตรีที่ 3)

10. นำวิญญาณฝ่าขุนทรทังสิบค่าน เมื่อตั้มยาแล้ว บั้งห่วนจะแสดงอาการขัดแขนขาอย่างกระปรี้กระเปร่า แสดงว่าหายไข้ แข็งแรงดีแล้ว เข้มโหล่หวัง มอบเหล้าขนิบ (มีคหมอ) ให้อีเตนำไปทูปหม้อยาจนแตก แสดงว่าไม่ต้องใช้ยาอีก แล้วทำการไต่สวนถึงกรรมดี กรรมชั่วต่อไป โดยสั่งการให้ภูตอีกคนหนึ่ง เรียกโก๊ยเซ (สวมชุดดำใส่หน้ากาก ถือไม้กระบอง) ถือสาส์นในซองสีขาว ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงนำบั้งห่วน (ดูภาพ 37) ฝ่าขุนทรทัง 10 ค่านออกมา (ดูตัวโน้ตดนตรีที่ 4) แต่ละค่านล้วนมีอุปสรรคขวากหนามที่ยากจะฝ่าไปได้ คือ

ค่านที่ 1-2	ค่านหมาดู (อีกเกี้ยวสุข)
ค่านที่ 3-4	ค่านสะพาน (ไนไท่เกี้ยว) ค่านนี้โดยจินตนาการก็คือมีทั้งสะพานกว้างและแคบ จะมีทงเจรงจา เป็นการพูดเอาเคล็ดว่า วิญญาณที่โก๊ยเซ พามา นี้ เป็นวิญญาณที่ประกอบกรรมดี สะพานจึงกว้างเดินได้อย่างสะดวก
ค่านที่ 5-6	ค่านขวากหนาม (โค้วตัวเกี่ยมสี่) จากจินตนาการว่าทางเดินเป็นดาดหางขอมจีน แต่วิญญาณก็สามารถผ่านได้ด้วยดี

¹⁴ เข้มโหล่หวัง ในภาษาสำเนียงจีนไหหลำนี้ อาจเทียบกับคำว่า เซนโต๊ ที่ปรากฏในหนังสือ ลัทธิของเพื่อน ซึ่งระบุว่า เป็นเจ้านรกขุมที่ 5 เรียกในภาษาจีนแต้จิ๋วว่า เจียมหลอ และน่าจะหมายถึง ท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวภูเวร ซึ่งเชื่อว่าเป็นเจ้าแห่งภูตผี นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในท้าวจุมหาราช หรือจตุโลกบาล โดยทำหน้าที่รักษาทิศเหนือ ความความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งคนไทยก็รับคติความเชื่อนี้เช่นกัน เข้าใจว่าเมื่อคิดดังกล่าวแพร่ไปสู่จีนในลัทธิมหายาน เข้มโหล่หวัง หรือท้าวเวสสุวรรณ จึงน่าจะหมายถึงบุคคลคนเดียวกัน

- ด้านที่ 7-8   ด้านย่านตลาด (พงคูชี) แสดงเหตุการณ์ว่าบั้งห่วนกระหายน้ำมาก จะชื้อน้ำดื่ม แต่โก๊ยเซห้ามไว้ เพราะถ้าดื่มแล้วจะจำชาติภูมิเดิม- ของคนไม่ได้
- ด้านที่ 9-10   ด้านเกิดใหม่ (ด้านควนเขีย) คือด้านที่ให้บั้งห่วนร้องเพลงพรรณนา พรางเข้าไปในช่องที่จะเกิดใหม่ ซึ่งมีช่องที่จะไปเกิดดีกับเกิดไม่ดี แต่ไม่ว่าจะเข้าช่องใด (ในจากจริงๆ จะไม่มีช่องแสดงชัดเจน เป็นเพียงภาพจินตนาการเช่นเดียวกับด้านอื่นๆ) จะมีการพูดเป็นการเอาเคล็ดว่า ดีเสมอ ไม่มีการเข้าไปในช่องร้ายโดยเด็ดขาด ระหว่างนี้จะมีการเจรจาโต้ตอบกัน เช่น ผู้รักษาด่าน ถามว่า ผู้ตายชื่ออะไร บั้งห่วนต้องตอบให้ตรงกับชื่อที่ใช้เมื่อมีชีวิต (เพราะเข้มโหล่หวังสังการให้อิเดรัภษาจนอากรดีแล้ว)¹⁵

11. บั้งยางไฟ ผ่านด้านทั้งสี่มาแล้วด้วยดี แสดงว่าเป็นวิญญาณที่ประกอบกรรมดี โก๊ยเซก็จะนำบั้งห่วนมาถึงที่แห่งหนึ่ง ซึ่งสมมุติว่าเป็นหอสูง หรือเปรียบว่าเป็นแดนสวรรค์ โก๊ยเซจะเชิญบั้งห่วนให้ขึ้นไปบนหอสูงนี้ (หอสูงนี้สมมุติด้วยเก้าอี้ที่หาได้แถวนั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเก้าอี้มีหนักสำหรับให้แขกนั่ง) แล้วมองไปยังหมู่ลูกหลานซึ่งนั่งรวมกันหน้าโลงศพ (ดูภาพ 38) ทั้งนี้โดยสมมุติให้บั้งห่วนสามารถมองเห็นลูกหลานที่อยู่ในพิธีกรรมได้ (ด้านสว่าง) แต่ลูกหลาน จะไม่สามารถเห็นผู้ตายได้ (ด้านมืด-แม้จะเห็นรูปธรรมคือบั้งห่วนในชุดดำแต่ก็ไม่สามารถเห็น วิญญาณผู้ตายซึ่งเป็นนามธรรมได้) ก่อนขึ้นไปบนหอสูง โก๊ยเซจะสังเวยบั้งห่วนว่า หากไก่อ้นขึ้น 3 ครั้ง¹⁶ แสดงว่าถึงยามสามแล้ว เป็นเวลาที่วิญญาณจะต้องกลับสู่ปรโลก ขณะที่บั้งห่วนมองดูลูกหลานอยู่นี้ จะร่ำรำพันถึงการจากพราก ซึ่งช่วงนี้ ผู้ฟังภาษาเข้าใจ จะรู้สึกเศร้าสะเทือนใจมาก

¹⁵ การจำลองเหตุการณ์ช่วงนี้ จะช่วยตอบข้อแก้ลูกหลานหรือแขกที่มางาน (ซึ่งยังพอฟังภาษาได้เข้าใจ) ว่า ผู้ตาย ไปสู่ปรโลกแล้วด้วยสภาพอันปลอดภัยไปรุ่งสบายจริงๆ

¹⁶ เสียงไก่อ้น แสดงด้วยเสียงคึกหรือปี่

12. พิธีข้ามสะพาน¹⁷ ก่อนทำพิธีข้ามสะพาน เค้าเซ จะให้นำป้ายชื่อวิญญาณและ
 กระจ่างรูปมาไว้ที่ซุ้ม เพื่อทำพิธีอบน้ำ เช็ดหน้าตา (ดูภาพ 39) และหวีผมให้วิญญาณ ด้วยที่
 ทำอ่อนโยน (ดูภาพ 40) การจัดซุ้มอาบน้ำนี้ เฉพาะในพิธีงเด็กของจีนไหหลำ จะนำเสื่อมาขด
 รอบนั้กเก้าอี้ เป็นช่องคูหา กรณีที่เจ้าภาพประสงค์จะทำพิธีให้มากกว่าวิญญาณ 1 ดวง ก็เพียงนำ
 เสื่อนี้มาขดรอบนั้กเก้าอี้ 2 ตัว อย่างง่ายๆ (ดูภาพ 41) ซึ่งต่างจากซุ้มที่ทำสำหรับวิญญาณดวงเดียว
 ที่จะมีความสวยงาม ค่อนข้างเป็นแบบพื้นบ้าน (ย้อนดูภาพ 39)

หลังจากนั้น เค้าเซ จะถือโคมวิญญาณมือหนึ่ง อีกมือหนึ่งถือกระดิ่ง (ดูภาพ 42) และ
 สันกระดิ่งไปพรางสวดมนต์ไปพราง (ดูตัวโน้ตดนตรีที่ 5) พร้อมทั้งนำแถวลูกหลานเดินข้าม
 สะพานไป 3 เที้ยว เพื่อนำวิญญาณไปสู่แดนปรภพ เดินกลับ (ในทางตรงข้ามกับ 3 เที้ยวแรก) อีก
 3 เที้ยว เพื่อนำลูกหลานกลับคืนสู่เมืองมนุษย์ ระหว่างเดินให้ลูกหลานถือรูปคนละดอก พนมมือ
 และก่อนขึ้นหรือลงสะพาน ให้ลูกหลานหย่อนสวดงค์หรือขลุ่ยลงในกาละมังซึ่งบรรจุน้ำไว้ ป้องกัน
 เสี่ยงดัง บ้างก็อธิบายว่าเป็นค่าผ่านทาง หรือเป็นเครื่องอุปมาว่าผ่านสายน้ำที่เป็นเขตแบ่งโลกของ
 คนตายกับโลกของคนเป็น สตรีมีครรภ์หรือสตรีที่อยู่ในระหว่างมีรอบเดือน จะถูกห้ามมิให้ขึ้น แต่
 ให้รอที่ปลายสะพาน รอจนขบวนลูกหลานลงอีกปลายด้านหนึ่ง จึงจะเข้ามาสวดด้วย ทำเช่นนี้
 ทุกเที้ยว เชื่อว่า จะไม่ทำให้สะพานสกปรกจากบุตรเลือดดังกล่าว

13. พั่วตกก (พิธีชำระบาปด้วยไฟ) เค้าเซ จะย้ายมาทำพิธีที่แท่น (โต๊ะ) ซึ่งจัดขึ้น
 บริเวณซากาศาลา บนแท่นมีถ้วยเปล่า 5 ใบ วางคว่ำครอบหรือขลุ่ยไว้ เหนือถันถ้วย วางฟักเขียวที่
 หั่นเป็นแว่นหนา แล้วปักรูปที่ละ 3 ดอก เค้าเซจะทำพิธีสะกดวิญญาณจร ด้วยเทียนโบ (ลักษณะ
 คล้ายกุญแจดอกใหญ่ เทียบหน้าที่ใช้สอยอย่างเดียวกับมิดหมอของผู้ฆ้องตามความเชื่อของคน
 ไทย- ดูภาพ 43) แล้วยกป้ายชื่อวิญญาณมาชำระด้วยไฟที่จุดไว้ที่มุมไม้สามเหลี่ยม (ดูภาพ 44)
 ก่อนจะนำกระจ่างรูปส่งรอดช่องไม้สามเหลี่ยมนี้ ส่งคืนให้ลูกชายคนโตถือไว้ เป็นสัญญาว่า
 ขณะนี้ วิญญาณได้รับการชำระให้บริสุทธิ์ด้วยไฟแล้ว

¹⁷ น่าสังเกตว่า เฉพาะในพิธีงเด็กจีนไหหลำนี้ ก่อนจะถึงพิธีข้ามสะพาน จะมีการแสดงงิ้ว ที่
 จำลองเหตุการณ์ที่เชื่อว่าผู้ตายจะต้องประสบหลายเหตุการณ์ ต่างจากพิธีงเด็กของจีนภาษาอื่น แต่
 ทั้งนี้จีนทุกภาษาจะให้ความสำคัญกับพิธีข้ามสะพานอย่างยิ่ง และเป็นอีกพิธีขั้นตอนหนึ่งที่ลูก
 หลานทุกคนมีส่วนร่วม โดยทั่วถึงกัน เพื่อแสดงความกตัญญูต่อผู้ตาย

สำหรับผู้ตายที่เป็นสตรีและมีฐานะเป็นมารดานั้น ก่อนทำพิธีพื้ทักก จะมีพิธีห้วว้ย-
เหลียนสี่ หรือล้างสระโลหิตมารดา ด้วยความเชื่อว่า เมื่อมีชีวิตอยู่ ขณะมารดาคลอบบุตร ได้ทำ
ให้พื้นปฐพีประอะเปื่อนโลหิต ดังนั้นเมื่อสิ้นชีวิตลง วิญญาณจะล่องลอยมายังสระโลหิตนี้ (สมมุติ
ให้มีอ่างใบใหญ่บรรจุน้ำสีแดง ตั้งบนแท่นพิธีนี้) และมีภูติคนหนึ่ง ชื่อ คี๊วกก เผ่าคูแลร์กษาอยู่ คี๊วกก
นี้เป็นลูกน้องของเขมม์โหล่ห้วงเช่นกัน ค่าเซกับคี๊วกก (สวมหน้ากาก) จะเจรจากันต่อหน้าลูก
หลานซึ่งเรียงแถวอยู่ (ดูภาพ 45) มีเนื้อหาโดยสรุปว่า มารดานั้นลำบากยากเข็ญเพียงใดในขณะตั้ง
ท้อง จากบทพรรณนา

เดือนที่ 1-2 เลือกประจำเดือนขาด มารดาต้องงดของแสลง เพื่อมิให้
ชีวิตที่เพิ่งก่อก่อนเลือกนี้เป็นอันตราย

เดือนที่ 3-4 ก่อเลือกที่จะเป็นทารก

เดือนที่ 5 รู้เพศทารก

เดือนที่ 6 ปรากฏตำแหน่งลูกในท้อง

เดือนที่ 7 ท้องมีขนาดใหญ่มากขึ้น มีคำเปรียบเทียบกับ ดาวข้าว-
ยังง่ายกว่าดักน้ำ หรืออธิบายว่าทำงานเอื้อมคิดว่ากัม
เพราะท้องค้ำไว้

เดือนที่ 8-9 ระยะอันตราย เปรียบเรือที่ลอยกลางทะเลยามมีลมมิด

เดือนที่ 10 คี๊วกก ถามแล้วเซว่า เวลาแม่ปวดท้องจะกลอดลูก มีใคร
สงสารแม่บ้างไหม ค่าเซ ตอบว่า ก็สามีนั่นแหละที่อยู่
ใกล้ๆ ได้แค่จูลูบขอพรเทพเจ้าให้คุ้มครองภรรยา
รูปยังไม่ทันหมดดอกเลย ลูกก็เกิดแล้ว

คี๊วกก : มีเสียงร้องไหม

ค่าเซ : ร้องครั้งแรก ปูย่า มาดู ดีใจ

ร้องครั้งที่สอง ปูย่า บอกข่าวเพื่อนบ้านว่ามีหลานแล้ว

ร้องครั้งที่สาม ปูย่า ไปส่งข่าวตายายแล้วก็กระจายข่าวไป

ทั้งหมู่บ้าน ด้วยความยินดี ชาวบ้านหาของมาบำรุงแม่ลูก

14. ลูกหลานทำพิธีเช่นไหว้และเคารพศพ ผู้นำทำพิธี จะสวมชุดดำ หมวกดำ และเรียก
ลูกหลานมาตั้งแถวเรียงหน้ากระดาน หน้าโลงศพ โดยให้แถวผู้ชายอยู่ด้านหน้าหันเข้าหาโลงศพ
ทำพิธีเช่นไหว้วิญญาณด้วยของบนโต๊ะ อันได้แก่ เหล้า น้ำชา อาหาร ฯลฯ มีผู้ช่วยพิธี 2 คน
ชาย-หญิง คอยทำหน้าที่หีบของเช่นไหว้บนโต๊ะ บอกให้ลูกชายคนโต ยกขึ้นอุทิศ ขณะยกของ
เช่นแต่ละอย่างจะมีเสียงพูดจากผู้นำทำพิธี เอ่ยเรียกของนั้นๆ ด้วยเสียงดังมาก คล้ายๆ เป็นการ

ประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน จากนั้นผู้นำทำพิธีจะอ่านโองการ (ดูภาพ 46) โองการนี้เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตาย รายชื่อลูกหลาน ผู้ทำพิธีอ่านด้วยเสียงอันดังเช่นกัน จากนั้นจะบอกให้ลูกหลานทำพิธีค้ำบับ ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 หลังจากนั้น จึงเปิดโอกาสให้แขกเข้าเคารพศพ โดยแปรแถวลูกหลานชายหญิง อยู่คนละด้านของโลงศพ ทั้งที่ว่างเบื้องหน้าโลงศพ ให้แขกเรียงแถวทำพิธีค้ำบับศพ ดังนั้น แถวลูกหลานชาย หญิง จึงเสมือนขนาบแถวของแขกเป็นการให้เกิดริตแขกโดยปริยาย ผู้ทำพิธีจะกำกับด้วยเสียงอันดังอีกครั้งให้แขกค้ำบับศพ ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 (ดูภาพ 47) เป็นอันเสร็จพิธีถึงเด็กบนศาลาดังศพเพียงเท่านี้

15. พิธีเผาเครื่องกระดาษ พิธีนี้จะทำนอกศาลา อาจเป็นกลางแจ้งหรือในเตาเผาเครื่องกระดาษที่ทางวัดจัดให้ นับเป็นขั้นสุดท้ายของพิธีรดน้ำศพ ลูกหลานจะช่วยกันขนเครื่องกระดาษมาขังที่ที่จะทำพิธีเผา (ดูภาพ 48) ซึ่งจะต้องขนย้ายอย่างระมัดระวัง มิให้สีหกขาดเสียหายได้ เชื่อว่ารูปลักษณะของเครื่องกระดาษที่ชำรุดเสียหายจะเป็นสภาพเช่นนี้เมื่อผู้ตายได้รับ ก่อนเผา ค่าเซ ซึ่งขณะนี้เปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นชุดธรรมดาแล้ว จะมาเป็นผู้กล่าวคำอุทิศให้ลูกชายคนโตกล่าวตาม (ดูภาพ 49) แล้วลูกหลานทั้งหมด ถือรูปคนละ 1 ดอก เดินแถวรอบกองเครื่องกระดาษนี้ เพื่อตำรวมใจอุทิศให้ผู้ตายแล้ววางรูปรอบกองกระดาษ (ดูภาพ 50) เป็นเครื่องหมายแสดงขอบเขตว่าเครื่องกระดาษเหล่านี้อุทิศให้เฉพาะผู้ตายที่คนทำพิธีให้เท่านั้น ญาติศิวัญญาณจรรยา ห้ามแตะต้อง

สำหรับเครื่องกระดาษงเด็ก ซึ่งที่ใช้เป็นหลักในพิธีจะได้กล่าวในหัวข้ออุปกรณ์ในพิธีต่อไป

จากทฤษฎีและพิธีกรรมที่นำเสนอนี้คงจะทำให้พอเห็นแล้วว่าพิธีรดน้ำศพเด็กจีนไห่นั้น เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับพิธีรดน้ำศพเด็กของกลุ่มภาษาอื่นๆแล้ว จะมีความต่างมากกว่าความเหมือน โดยเฉพาะช่วงคำ ซึ่งเน้นไปที่การจำลองเหตุการณ์ที่ออกมาในรูปของการแสดงงิ้ว สิ่งที่ต้องการย้ำเน้นในที่นี้คือ มีพิธีหลายขั้นตอนที่สะท้อนถึงคุณธรรมกตัญญูที่ลูกหลานตอบแทนบรรพชน โดยเฉพาะบิดามารดาซึ่งเสียชีวิต อาทิ พิธีโก้ยเกียด (แก้กรรมให้ผู้ตายที่เป็นชาย) ผั้นกวัน (เบิกวิญญาณจากโลงศพ) โดยอ้างความกตัญญูของลูกหลานมาเป็นเครื่องต่อรอง และพิธีผั่วว่วยเปลี่ยนสี (ล้างสระโลหิตมารดา) โดยเฉพาะพิธีหลังนี้น่าสนใจว่า บทเจรจาของตัวละครนั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานของมารดาในเวลาคลอดบุตร น่าสนใจมากกว่านั้นคือเนื้อหาดังกล่าว มีลักษณะใกล้เคียงกับบททำขวัญนาคทางคติข้างไทยด้วย สอดสะท้อนถึงการระลึกถึงคุณมารดาอย่างชัดเจน และนำวิเคราะห์วิจารณ์ว่าคนแต่ก่อนเห็นว่าการคลอดเป็นสิ่งมหัศจรรย์ยิ่งของมนุษยชาติ

บุคคลที่เกี่ยวข้องและการแต่งกาย

พิธีงเด็กไหหลำ มีลักษณะใกล้เคียงกับพิธีงเด็กจีนภาษาอื่นในส่วนของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและการแต่งกาย แต่จะมีรายละเอียดแตกต่างอยู่บ้าง ซึ่งในที่นี้ขอแบ่งอธิบายเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ผู้ประกอบพิธีกรรม - ผู้ช่วยอื่นๆ
- ลูกหลานที่ร่วมในพิธีกรรม

ผู้ประกอบพิธีกรรม-ผู้ช่วยอื่นๆ

ผู้ประกอบพิธีกรรมหลัก หรืออาจารย์หรือในภาษาจีนแต้จิ๋ว เรียกได้ชื่อนั้น ในภาษาจีนไหหลำเรียกเค้าเซ่ ขณะประกอบพิธีกรรม เค้าเซ่มักสวมชุดดำ หมวกแดง (ดูภาพ 51) หรือบางช่วงพิธีกรรมจะสวมจีวรสีรุ่ง (ดูภาพ 52) ในขณะที่ได้ชื่อของจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ อาจแต่งชุดสีขาวหรือชุดสีเทา แล้วสวมทับด้วยจีวรพระศาสดารวง (ดูภาพ 53) พิธีงเด็กที่เจ้าภาพนิมนต์พระภิกษุในจีนนิกายหรืออานันนิกาย พระภิกษุก็จะสวมจีวรโดยปกติ (ดูภาพ 54)

สำหรับเค้าเซ่ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ในงานวิจัยชิ้นนี้ คือนายเอ่ง กุณ แซ่ด่าน (โกกุน- ดูภาพ 55) เกิดที่ตำบลอ่าบ อำเภอบั่นเซียว เกาะไหหลำ ปัจจุบันอายุ 73 ปี เดินทางมาเมืองไทยเมื่ออายุ 18 ปี เคยหัดเล่นจิวไหหลำตอนอายุ 16-17 ปี แต่อาชีพแรกที่ทำในเมืองไทย คือขายกาแฟ แล้วเปลี่ยนมาทำช่างไม้ ช่างตัดเสื้อผ้า ตอนนั้นอยู่ที่ตำบลหนองค่อม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ครั้นอายุ 26 ปี ย้ายมาอยู่ที่อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เปลี่ยนอาชีพมาเล่นจิวไหหลำ ซึ่งมีรายได้ดีกว่าตัดเสื้อผ้า โดยสังกัดคณะหยี่หน้า และมีวิถีชีวิตเช่นเดียวกับจิวตัวเอกอื่นๆ คือต่อมาก็ฝึกทำพิธีงเด็กด้วย โดยโกกุนช่วยอยู่กับคณะเขียนเขียนของด่านเกยบั้ง ทำหน้าที่เขียนตัวหนังสือ การขึ้นมารับหน้าที่เป็นเค้าเซ่นี่ต้องทำพิธีครอบครูด้วย

น่าสนใจว่า ปัจจุบัน (พ.ศ. 2542) มีคณะทำพิธีงเด็กไหหลำที่ยังเกาะกลุ่มกันรับงานอยู่เพียงคณะเดียวคือคณะของโกกุน โดยเฉพาะตัวโกกุนนั้น แม้มีอายุมากแล้วแต่ก็ยังคงแข็งแรง กระฉับกระเฉง และมีความสามารถรอบด้าน คือรู้ทั้งทางพิธีกรรม ทั้งเล่นดนตรีได้ สิ่งสำคัญซึ่งเป็นการตั้งข้อสังเกตของผู้วิจัย คือ คนทำพิธีงเด็กไหหลำ โดยเฉพาะโกกุนนี้ยังมีความเอื้อเฟื้อต่อญาติผู้ตายมาก มีการไต่ถามสารทุกข์สุขดิบ ปลอบโยนญาติผู้ตายเสมือนหนึ่งเป็นญาติสนิทในขณะที่มีเหตุการณ์ร้องให้อาลัยผู้ตายในระหว่างพักช่วงพิธีงเด็ก หรือผู้ช่วยทำพิธี แม้มีหน้าที่กำกับจังหวะดนตรีอยู่ ก็สามารถลูบมาให้คำแนะนำ ซึ่งแจ้งความสำคัญของพิธีกรรมชั้นต่างๆ

ให้ลูกหลานเข้าใจ (ดูภาพ 56) อาจเป็นเพราะมีคนจีนไหหลำไม่กี่รายที่ทราบว่ามิถุนะกงเล็กไหหลำที่ยังสามารถทำพิธีได้ การรู้จักและเรียกขานเล่น จึงเหมือนเป็นคนวงในจริงๆ หรืออาจรู้จักโดยผ่านสมาคม นอกจากนี้ความที่ใช้ภาษาเดียวกัน จึงแสดงความรู้สึกร่วมกันเป็นพวกเดียวกัน และความที่มีเหลือเพียงคณะเดียวเท่านั้นในเมืองไทยขณะนี้ ซึ่งเสมือนเป็นสิ่งที่หาได้ยาก มีผลทำให้ค่าหาในการประกอบพิธีกรรมค่อนข้างใช้เงินสูง คือถ้าทำเป็นพิธีใหญ่ครบทุกชั้นตอนจะต้องใช้เงินห้าหมื่นบาท ราคานี้รวมหมดทั้งค่าประกอบพิธีกรรม ค่าจ้างนักดนตรี ค่าเครื่องใช้ต่างๆ เครื่องกระดาษ และเครื่องเซ่นต่างๆ ด้วย

ลูกหลานที่ร่วมในพิธีกรรม

ตามคตินิยมของชาวจีน จะให้ความสำคัญกับลูกหลานผู้ชายอย่างมาก ในพิธีงเด็กของจีนทุกกลุ่มภาษาจึงกำหนดชุดครอบครัว (หรือชุดกตัญญู) อย่างชัดเจนที่สามารถบ่งศักดิ์ (รุ่น) ของผู้สวมใส่ได้ กล่าวคือ

ชั้นลูก

- ชาย ชุดชั้นในเป็นผ้าด้ายดิบ แขนงายาว ชายเสื้อรูด เดิมเป็นแบบป้ายสามเสื้อทับกัน คอจีน ต่อมาเปลี่ยนเป็นเสื้อปกเช็ด สวมทับด้วยเสื้อกระสอบสีน้ำตาล เนื้อผ้าหยาบแข็ง สวมหมวกผ้ากระสอบ ที่เอวห้อยถุงสีแดงสีเขียว (ดูภาพ 57) สำหรับบรรจุน้ำมัน เมื่อทำพิธีขึ้นสะพานชาวจีนนับลูกชายคนโตของลูกชายคนโต หรือหลานปู่คนแรก เป็นลูกชายคนเล็ก ดังนั้นจึงให้แต่งกายตามศักดิ์ลูกชายด้วย แต่มีแต้มจุดแดงที่หมวก และน่าสังเกตว่าหมวกผ้ากระสอบของลูกชายทุกคนจะมีคิ้วสีแดงห้อยไว้ข้างละ 2 ลูก เป็นเรื่องอุปมาว่า ให้ปิด 2 หู 2 ตา ไม่รับรู้เรื่องราวอันใดทั้งสิ้น เพราะอยู่ในภาวะเศร้าโศกจากความตาย (ดูภาพ 58)

- หญิง สวมชุดชั้นในด้วยผ้าด้ายดิบเช่นกัน แต่สวมชุดกระสอบที่เป็นกระโปรง ในกรณีที่ยังมิได้แต่งงานออกไป พันศีรษะด้วยผ้าโพกเป็นรูปสามเหลี่ยม (ดูภาพ 59)

นอกจากนี้ลูกสะใภ้ก็แต่งชุดที่มีกระโปรงด้วย เพราะเทียบศักดิ์ว่าลูกสะใภ้เปรียบเสมือนลูกสาว สำหรับลูกสาวที่แต่งงานออกเรือนไปแล้ว ไม่ต้องสวมกระโปรง (ดูภาพ 60)

- ลูกเขย แต่งชุดผ้าด้ายดิบ หรือชุดขาวธรรมดาผ้าโพกสีขาว แต้มจุดสีฟ้า (ดูภาพ 61)

- ชั้นหลาน - หลานใน - หลานนอก ที่สืบสายโดยตรงคือสายจากลูกชายหลานชาย
 สวมชุดผ้าด้ายดิบ หรือชุดขาว ผ้าโพกสีขาวล้วน (รูปภาพ 62)
- หลานนอก - หลานนอก ที่สืบสายจากลูกสาว สวมชุดผ้าด้ายดิบหรือ
 ชุดสีขาว ผ้าโพกสีขาว แด้มจุดแดง (รูปภาพ 63)
- หลานจากลูกพี่ลูกน้อง อาจสวมชุดขาวดำก็ได้เมื่อจะเข้าร่วมพิธี
 โดยเฉพาะคอนท้าววิญญาณข้ามสะพาน (รูปภาพ 64)

ชุดเครื่องแต่งกายของลูกชายนั้น ยังมีอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในคอนสังศพ หรือเมื่อเดินทางไปส่งศพที่สุสานด้วย คือกระบอกหรือเลียงโฮ สำหรับใช้ถ้ำยัน (รูปภาพ 65) น่าสนใจว่าได้พบภาพถ่ายเก่าจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร เป็นภาพคนสวมชุดกระสอบในยุคนั้น (รูปภาพ 66) นำศึกษาเปรียบเทียบชุดเก่ากับชุดปัจจุบันว่าแตกต่างกันมาก อาทิ หมวก ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนวิจิตรพิสดารกว่าหมวกปัจจุบัน เสื้อกระสอบซึ่งมีสาบหนา ลักษณะป้ายแบบเสื้อจีนโบราณ แขนยาว และท่อนล่างมีผ้ากระสอบสวมทับกางเกงอีกทีหนึ่ง สวมรองเท้าสานแบบแตะ ที่สำคัญคือเลียงโฮ นั้น มีความยาวมาก (เมื่อดูเทียบกับภาพ 65)

การแต่งกายที่ต่างกันของลูกหลานที่เข้าร่วมพิธีงเด็กนี้ สะท้อนการจัดระเบียบสังคมตามคติจีน ได้อย่างเด่นชัด ทั้งในส่วนที่เป็นการแบ่งตามศักดิ์ (รุ่น) หรือเพศ ซึ่งให้ความสำคัญกับเพศชายอย่างมาก นอกจากนี้เมื่อศึกษาเปรียบเทียบ เลียงโฮ หรือไม้ตะบองที่ลูกชายจะถือวันเดินทางไปส่งศพที่สุสานนั้น เราก็จะยังพบความแตกต่างของรูปลักษณะ (ความสั้น-ยาว) และความหมายที่เปลี่ยนไป เพราะในความเชื่อดั้งเดิมนั้น การเดินทางไปส่งศพบุพการี ยังหนทางทुरกันดารเพียงใดก็ยิ่งสะท้อนความกตัญญูมากเท่านั้น เมื่อเลียงโฮ ซึ่งใช้ในหน้าที่ของการถ้ำยัน มีความสั้นเพียงใด อากาศร้อนของหลังก็จะมากขึ้น แสดงถึงความอดทน ความอดสาหัสที่ลูกๆ จะนำร่างบุพการี ไปยังสุสาน และสะท้อนถึงอารมณ์หุดหู่ เสร้าหมองต่อความตายเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องสะท้อนถึงความกตัญญูอย่างแรงกล้า

บริเวณมณฑลพิธี

เท่าที่ได้ศึกษาภาคสนามและสังเกตการณ์ พบว่าพิธีงเด็กของจีนทุกกลุ่มภาษา มีการจัดบริเวณมณฑลพิธีคล้ายคลึงกัน (อาจมีพิธีงเด็กของจีนฮกจิ่ว¹⁸ ที่จัดต่างออกไป - ขอให้ศึกษาเปรียบเทียบจากแผนผังที่ 4) กล่าวคือจุดสำคัญของมณฑลพิธี นอกจากบริเวณที่ตั้ง โลงศพ ก็คือ

¹⁸จีนฮกจิ่ว เป็นจีนอีกกลุ่มภาษาหนึ่ง มีถิ่นฐานอยู่บ้างในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำพิธีงเด็กตามลัทธิจีนคง ดูรายละเอียดใน วรรณิการ์, 2540 : 253-257)

แท่นพิธีใหญ่หรือแท่นพระพุทธรเจ้า ซึ่งประดิษฐานรูปพระโพธิสัตว์ ตามคติพุทธมหายาน 3 องค์ ในกรอบกระจก (ดูภาพ 67) บริเวณแท่นพิธีใหญ่นี้ ยังมีภาพเขียนขนาดใหญ่รูปพระโพธิสัตว์ 3 องค์ เช่นกัน ส่วนโต๊ะหรือแท่นทำพิธีมีเครื่องบูชา ที่เป็นกระถางรูป แจกันดอกไม้ เป็นต้น

เยื้องแท่นพิธีใหญ่ เป็นแท่นขมทูตและแท่นโหง่วผิง (เทพผู้รักษาทิศทั้ง ห้า - ดูภาพ 68) ตั้งเครื่องเช่นสังเวทย์ที่เรียกขานแซ หรือเครื่องเช่น 3 อย่าง ได้แก่ ไก่ต้ม หมูต้ม และปลานึ่ง

บริเวณที่ตั้งโคงศพ จะมีแท่นใหญ่วางเบื้องหน้า ประดับผ้าปักลายมังกร และมีม่านประดับ 2 ชั้น บนแท่นมีป้ายชื่อผู้ตายกระถางรูปและเครื่องเช่น (ดูภาพ 69)

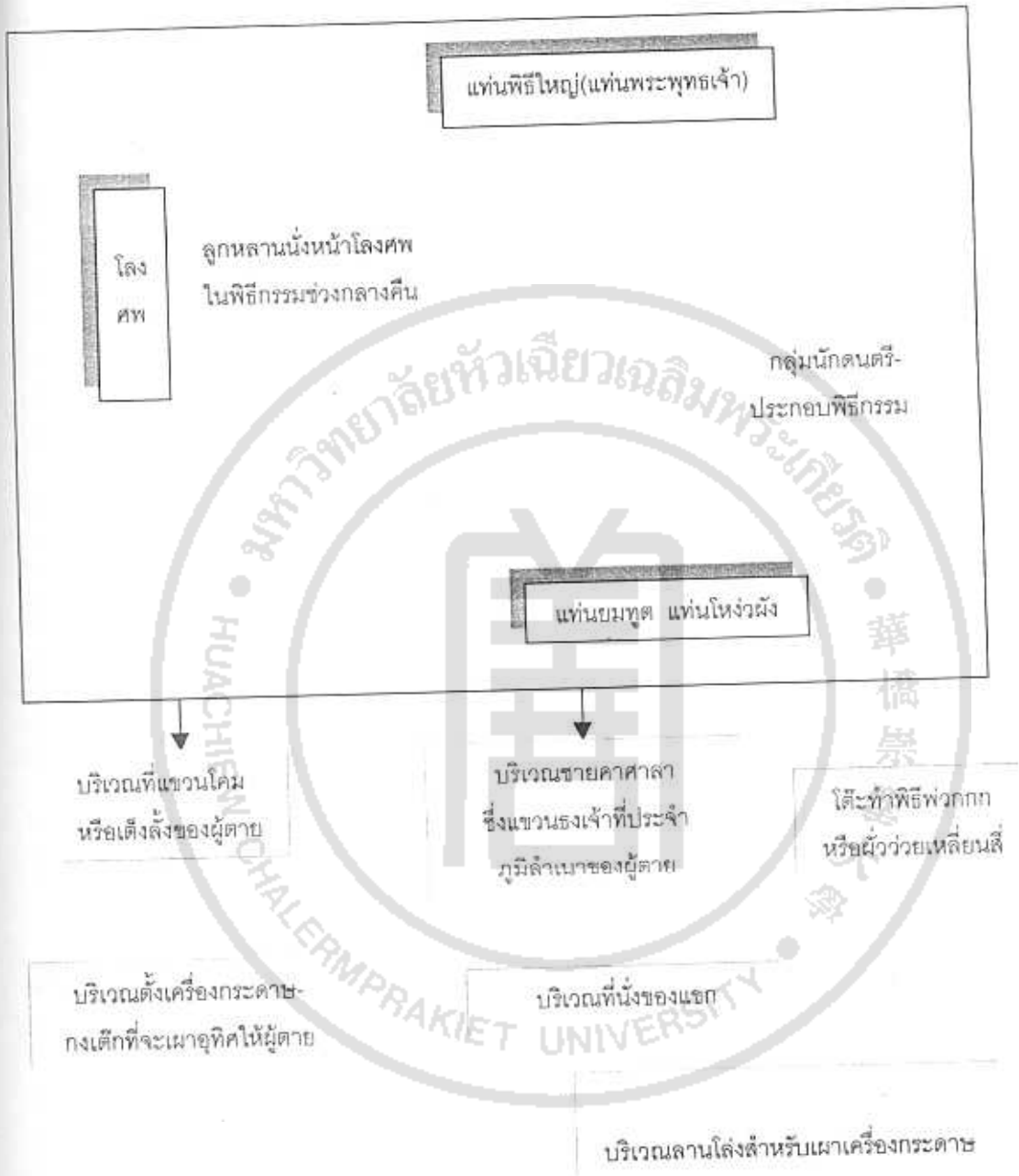
บริเวณนอกศาลา มักตั้งกองเครื่องกระดาษเด็ก และสิ่งที่จะขาดเสียมิได้คือป้ายบนแผ่นกระดาษขนาดใหญ่ มีทั้งภาษาไทย-จีน แจกชื่อผู้ตาย กำหนดการและเจ้าภาพแต่ละคืน ซึ่งในงานวิจัยนี้นำมาแสดงไว้ 3 ราย ตามที่ทำการวิจัยภาคสนามได้แก่

8 มีนาคม 2542	ศพนายกคุ่น แซ่ลู่ย (เกียงคุ่น แซ่โหวง) ¹⁹ วัดหินกรนิมิตร อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี (ดูภาพ 70)
2 เมษายน 2542	ศพนายคีคิ่น แซ่ค่าน (กีลิ่ง แซ่ตั้ง) ศาลาสุพรรณานนท์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ (ดูภาพ 71)
27 พฤษภาคม 2542	ศพนางอ่างตี้ แซ่หล่าว วัดยาง ซอยอ่อนนุช กรุงเทพฯ (ดูภาพ 72)

เฉพาะของรายหลังนี้มีประกาศแจ้งเป็นภาษาจีน บนกระดาษสีเหลือง-ค่อนข้างละเอียด

ต่างจาก 2 รายแรก

¹⁹ชื่อที่ปรากฏในรูปหรือในกระดานคำนั้น ขอให้สังเกตว่า ชื่อในวงเล็บเป็นภาษาจีนแท้จิว(ส่วนชื่อก่อนวงเล็บเป็นภาษาจีนไหหลำ) ซึ่งเป็นภาษาจีนที่ใช้แพร่หลายกว่าภาษาจีนอื่นๆ ในเมืองไทย เจ้าภาพจึงมักเขียนกำกับไว้ด้วย

แผนผังที่ 3 แสดงมณฑลพิธี
จำลองจากศาลาสุพรรณานนท์
พิธีงเด็กจีนไหนล่า ศพนายคีตติน แซ่ด่าน
เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2542

เครื่องกระดาษงเด็กและอุปกรณ์ทั่วไป

เครื่องกระดาษงเด็ก นับเป็นอุปกรณ์สำคัญมากตัวหนึ่งที่ใช้ในพิธีงเด็กของจีนทุกกลุ่มภาษาให้ความสำคัญเพราะเชื่อว่าการเผากระดาษงเด็กอุทิศให้ผู้ตายเป็นการแสดงความกตัญญูอย่างยิ่ง เสมือนเป็นการใช้หนี้เวรกรรมให้ผู้ล่วงลับ ทำนองเดียวกับพิธีแก้กรรม (โก้ยเกี้ยด) หรือพิธีผัว่วยเหลี่ยนสี่ ของพิธีงเด็กไหหลำ เข้าใจว่าคงทำตามตำนานคติข้างจีนที่มีมาช้านานแล้ว มีเรื่องเล่ากันว่าครั้งหนึ่งพระเจ้าถังไท่จงฮ่องเต้หรือพระเจ้าหลี่ซีบั้น กษัตริย์องค์สำคัญในสมัยราชวงศ์ถังเกิดสิ้นพระสติไป ดวงพระวิญญาณล่องลอยไปยังอมาวภูมि นายนิรยบาลตรวจตราตามบัญชีรายชื่อผู้ตาย พบว่าพระเจ้าหลี่ซีบั้นยังไม่ถึงคราวมรณะ จึงนำส่งพระองค์กลับมาขังมนุษย์โลก ระหว่างทางมีพวกอสูรกายมาจุกคร่าพระองค์ไว้ นายนิรยบาลจึงให้พระองค์แจกทานเงินทองแก่พวกอสูรกายเหล่านี้ แต่พระเจ้าหลี่ซีบั้นไม่มีพระราชทรัพย์ติดพระองค์มาเลย นายนิรยบาลจึงแนะนำให้ยืมเงินจากราษฎรผู้หนึ่ง ชื่อเตียงเลียง ซึ่งขณะนั้นยังมีชีวิตอยู่ในมนุษย์โลก และมีอาชีพค้าขาย เมื่อได้เงินจากการค้าขายก็ซื้อกระดาษเงิน กระดาษทอง เผาเสมอทุกๆ วัน โดยมีใ้คอุทิศให้กับผู้ใดทรัพย์สิ้นกระดานนั้นจึงยังไม่มีเจ้าของและล่องลอยสะสมกันมาถึง 13 คลัง พระองค์จึงยืมมา 1 คลัง เมื่อแจกจ่ายแล้ว เห็นพระองค์ขึ้นมาจากมนุษย์โลก ตรัสเล่าให้ข้าราชการบริหารฟัง แล้วมีรับสั่งให้ตามตัวเตียงเลียงมารับหนี้คืนไป (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2528 : 66-67) เรื่องเล่านี้จึงเป็นต้นเค้าของการเผาเครื่องกระดาษงเด็ก ซึ่งในอานัมนิกาช (ญวน) ออกสำเนียงราษฎรคนนี้ว่า เตื่องเลื่อง (ตำราพิธีพระญวน, 24/4 : 47)

สำหรับรูปแบบเครื่องกระดาษงเด็กในระยะแรกนั้น น่าจะไม่มีความซับซ้อนนักคือทำเป็นกระดาษเงิน กระดาษทอง (ดูภาพ 73) เพราะมีจุดประสงค์ตามความเชื่อที่จะเผาอุทิศให้ผู้ตายนำไปใช้หนี้สินเพียงสถานเดียว หรือเป็นสินบนเปิดทางผ่านในแดนปรโลก ดังกล่าวแล้ว ต่อมาจึงคิดประดิษฐ์พลิกแพลงเป็นเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่างๆ สำหรับให้ผู้ตายใช้สอย เหมือนครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ เราจึงพบว่า เครื่องกระดาษที่เป็นของใช้เหล่านี้จะพัฒนาไปตามยุคสมัย น่าสนใจว่า การศึกษาภาพถ่ายเก่าสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อรัชกาลที่ 6 มีภาพของเครื่องกระดาษงเด็กที่สะท้อนวิถีชีวิตในยุคนั้นๆ อย่างน่าศึกษา เช่น รถยนต์รุ่นโบราณ (ดูภาพ 74) หากยังคงความเชื่อในพิธีกรรมนี้และความเชื่อในเรื่องเผาเครื่องกระดาษงเด็กอยู่ต่อไป มีแนวโน้มว่าการเพิ่มประเภทเครื่องใช้และอุปกรณ์กระดาษเหล่านี้จะทวีขึ้นอย่างแน่นอน เพราะของใช้รุ่นเก่า เช่น กระโถน ชุบน้ำชา ชุคอ่างล้างหน้าแบบโบราณ ก็ยังคงอยู่เนื่องจากลูกหลานไม่กล้าตัดออก ในขณะที่เดียวกันก็จะเพิ่มอุปกรณ์ทันสมัยเข้าไปอีกตามยุคสมัยที่ผู้เสียชีวิตได้ทันใช้ เช่น วิทยุ เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องส่งโทรสาร เป็นต้น หรือบางชิ้นอยู่นอกเหนือจากความต้องการในชีวิตจริง แต่สั่งทำให้เป็นพิเศษ

เพื่อให้วิญญาณพอใจ เพราะเมื่อมีชีวิตอยู่อาจไม่อยู่ในฐานะที่จะซื้อหามาได้ เช่น เรือออร์จ เครื่องบินไอพ่น เป็นต้น เครื่องกระดาษทุกชิ้นต้องติดป้ายประกาศผู้รับ (คือผู้ตาย) และผู้ส่ง (ลูกหลาน) ไว้ด้วย เพื่อแสดงกรรมสิทธิ์ (ดูภาพที่ 75-76-77-78)

เครื่องกระดาษ นอกเหนือจากนี้ มีป้ายชื่อวิญญาณผู้ตาย(ดูภาพ 79) และป้ายชื่อผู้ตายที่ทำเป็นหางยาวสำหรับผูกรวมกันกับกิ่งไม้สด (ดูภาพ 80) ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นที่ตั้งสถิตของวิญญาณผู้ตาย กิ่งไม้นี้จะนำมาพร้อมกับโคมวิญญาณที่แขวนเสื้อผู้ตาย ในพิธีข้ามสะพานด้วย (ดูภาพ 42) นอกจากนี้ยังมีแผ่นกระดาษโองการ (ดูภาพ 81) ที่ระบุรายละเอียดของผู้ตาย เช่น ชื่อผู้ตาย บ้านเกิด ในประเทศจีน ขณะเสียชีวิตอยู่ที่ใดในประเทศไทย เสียชีวิตด้วยสาเหตุใด ที่ไหน มีทายาท ลูกหลานกี่คน ชื่ออะไรบ้าง ตามความเชื่อ ทายาททั้งหมดได้รับคำสั่งจากมารดาหรือบิดา (หรือญาติผู้ใหญ่ท่านอื่นในครอบครัวที่ยังมีชีวิตอยู่ และผูกพันใกล้ชิด) สั่งให้ทำการพิธีฝังเด็กอุทิศให้ผู้ตาย เพื่อแสดงความกตัญญู เนื่องจากลูกหลานมีความรู้สึกเสียใจต่อการตายจึงทำพิธีฝังเด็กให้ เพื่อให้ดวงวิญญาณไปสู่สุคติ ขณะนี้ทำพิธีให้ที่ใด เสร็จพิธีแล้ว จะได้เคลื่อนศพไปฝัง ณ สุสานใด จังหวัดใด โองการนี้ เจ้าเซ หรือผู้เป็นอาจารย์ประกอบพิธีจะเป็นผู้เขียนขึ้น โดยได้รับรายละเอียดจากเจ้าภาพ

ดนตรี บทสวด และภาษา

ทุกพิธีกรรมจะมีดนตรีประกอบ เพื่อที่จะให้พิธีกรรมนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ คนตรีจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมประสานคนในกลุ่มชนเข้าด้วยกัน คนที่อยู่ต่างสังคม ภายใต้อิทธิพลจิตวิญญาณความสงบ เมื่อทุกคนมีเพื่อน และได้รับความเชื่อมโยง ทุกคนต่างก็มีความอบอุ่น มีความมั่นใจ (สุกรี เจริญสุข, 2538 : 69-70)

วัฒนธรรมในส่วนนี้ของพิธีงเด็กจีนไหหลำ ดูเหมือนจะมีความต่างค่อนข้างเด่นชัดเมื่อเทียบกับพิธีงเด็กของจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ โดยเฉพาะภาษาจีนไหหลำ ซึ่งตลอดการประกอบพิธีกรรม นอกจากภาษาแล้ว ทำนองเพลงและทำนองสวด ทำนองดนตรี ก็มีลักษณะเฉพาะเช่นกัน (ผู้สนใจสามารถดูตัวโน้ตทำนอง ในภาคผนวกท้ายเล่ม) อย่างไรก็ตามในที่นี้ขอจำแนกทำนองที่มาจากรื่องดนตรีออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- ดนตรีที่เล่นขึ้นเดียว
- ดนตรีที่เล่นประสานเป็นวง

การเล่นเรื่องดนตรีขึ้นเดียวจะเล่นทำนองซ้ำๆ และมักปรากฏในการประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ นำสังเกตว่าปีหรือคึก จะมีบทบาทมาก โดยเฉพาะการทำพิธีในช่วงเช้าถึงกลางวัน ถึงขนาดว่าคนเฝ้าต้องตามไปทำหน้าที่ขณะเฝ้าเซบบริการมมนตร์อย่างใกล้ชิด (ดูภาพ 82) เชื่อกันว่าเสียงปีสามารถนำวิญญาณไปสู่สวรรค์ จึงมักใช้ปีในงานศพเสมอ (สุกรี เจริญสุข, 2538 : 73) นอกจากนี้ ก็จะมีการตีฆ้องขณะประกอบพิธีฟ่วกกหรือคั่วว่วเหลียนสี่ในช่วงกลางคืน โดยคนตีฆ้องก็จะไปทำหน้าที่ใกล้ๆ เค้าเซออย่างใกล้ชิดเช่นกัน (ดูภาพ 83) สำหรับระฆังนั้น เค้าเซจะถือด้วยมือตนเองและขณะบริการก็จะสั่นกระดิ่งกำกับจังหวะไปด้วย เช่นขณะประกอบพิธีอัญเชิญป้ายโหง่วผั่งขึ้นประดิษฐานบนแท่นพิธีใหญ่ (ดูภาพ 84) หรือขณะทำพิธีนำวิญญาณข้ามสะพาน เชื่อว่าเสียงระฆังสามารถนำวิญญาณไปสู่ความสงบได้ (สุกรี เจริญสุข, 2538 : 65)

ส่วนการเล่นเรื่องดนตรีมากชิ้นหรือเล่นเป็นวงนั้น นอกจากส่วนใหญ่จะเล่นขณะแสดงงิ้วตอนกลางคืน ซึ่งมีลักษณะจำลองเหตุการณ์แล้ว ก็ยังเล่นในการประกอบพิธีกรรมบ้าง เช่นขณะทำพิธีโก้ยเกียด ซึ่งจะเห็นคณะดนตรีอยู่ถัดกลุ่มลูกหลานเข้าไป (ดูภาพ 85) เครื่องดนตรีในวงงเด็กจีนไหหลำนี้นี้มีไม่มากนัก และแต่ละชิ้นก็มีขนาดไม่ใหญ่โต ขนาดใหญ่สุดดูเหมือนจะเป็นเครื่องตีคล้ายพิณ โดยเสียบเข้ากระแสดไฟด้วย และผู้เล่นก็จะทำหน้าที่ตีฆ้องขนาดใหญ่ไปด้วย (ดูภาพ 86) ซอ (ลักษณะคล้ายซอด้วงของไทย - ดูภาพ 85) ซุคกลองไม้ และกลองหนัง ฉาบ (ดูภาพ 87)

สำหรับบทสวดนั้นเค้าเซมมักจะวางไว้ที่แท่นพิธีใหญ่ รูปลักษณะเป็นคัมภีร์ก่อนข้างเก่า (ดูภาพ 88) และเขียนด้วยอักษรจีนทั้งหมด เค้าเซทจะทำพิธีงเด็กได้จึงต้องผ่านการครอบครูดด้วย

เกี่ยวกับภาษาที่ใช้ก็น่าสังเกตว่าหากเป็นภาษาที่ใช้ในขณะที่ประกอบพิธีกรรมจะเป็นคำศัพท์ที่ลูกหลานฟังไม่สู้เข้าใจ เพราะเป็นภาษาโบราณ แต่ถ้าเป็นภาษาที่ใช้ในการแสดงงิ้ว คนฟังที่เข้าใจภาษาจีนไหหลำบ้างก็จะพอฟังออก จะเห็นได้ว่าเสียงคนครี้นั้นมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดในพิธีงเด็ก จึงต้องมีเครื่องดนตรีประกอบและหลายช่วงก็จะต้องทำเสียงให้ดัง เพราะความดังนำมาซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ ความมีอำนาจ ลดความหวาดกลัวได้ โดยเฉพาะเสียงของระฆัง ฉิ่ง ซึ่งเป็นโลหะ

